

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

De civitate dei

Augustinus, Aurelius

[Freiburg im Breisgau], 1494

[Liber VII]

[urn:nbn:de:bsz:31-313420](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-313420)

Liber

colendi nō sunt. Sz qm̄ veterose ꝑsuetudis
vis nimis in alto radices habet: si cui de ista ci
uili theologia respucnda atq; vitanda parum
videor: disputasse: in aliud volumen quod hu
ic opitulante deo subiungendū est animū in
tendar.

Explicitus est liber sextus.

Incipiunt capitula libri septimi.

- i An cū in theologia ciuili deitatem nō
esse cōstitit: in selectis dijs eam in
ueniri posse credendū sit.
- ij Qui sint dii selecti: et an ob officijs vi
liorum deorum habeantur excepti.
- iii Q; nulla sit ratio que de selectōe quo
rundam deorum possit ostendi cur
multis inferioribus excellentior ad
ministratio deputeretur.
- iiii Melius actum est cum dijs inferiori
bus qui nullis infamantur opprobrijs
q̄ selectis quorum tante turpitudi
nes celebrantur.
- v De paganorum secretiore doctrina
physicisq; rationibus.
- vi De opinione varronis qua arbitrat^r
est deum esse animam mundi: qui tñ
in partibus suis habeat animas mul
tas: quarum diuina natura sit.
- vii An rationale fuerit ianum et termi
num in duo numina separari.
- viii Ob quā causam cultores iani bifron
tem imaginem ipsius sinterunt: quā
tñ etiam quadrifontē videri volunt.
- ix De iouis potestate atq; eiusdem cum
iano comparatione.
- x An iani et iouis recta discretio sit.
- xj De cognominibus iouis: que non ad
multos deos sed ad vnum eundēq;
referuntur.
- xij Q; iupiter etiam pecunia nuncupat^r.
- xiii Q; duz exponitur quid saturnus: qd
ue sit genius: vterq; vnus iupiter cē
doceatur.
- xiiii De mercurij et martis officijs.
- xv De stellis quibusdam quas pagani de
orum suoz nominib⁹ nuncupauerūt.
- xvi De apollie: et diana ceterisq; selectis
dijs quos ptes mūdi esse voluerunt.
- xvij Q; etiā ipse varro opiniones suas de
dijs pronunciauerit ambiguas.
- xviii Que credibilior causa sit q̄ error pa
ganitatis inoleuerit.
- xix De interpretationibus quibus colend

- xx saturni causam ratiocinantur.
- xxi De sacris cercris eleusie.
- xxii De turpitudine sacroz que libero ce
lebrantur.
- xxiii De neptuno et salacia ac venilia
De terra quā varro deā esse cōfirmat
eo q̄ ille animus mundi quez opina
tur deum etiam hanc corporis sui in
finam partem permeet eiꝑvini diui
nans impartiatur.
- xxiiii De telluris cognominibus: eorumq;
significationib⁹ que etiā si non erant
multarū rerū indices: nō multoz de
orum debuerūt firmare opiniones.
- xxv Quā interpretationē de abscisōe arys
grecozum, sapientium doctrina re
pererit.
- xxvi De turpitudine sacroz m̄s magne
- xxvii De physiologozum signētis: qui nec
verā deitatem colunt: nec eo cultu q̄
colenda est vera diuinitas.
- xxviii Q; doctrina varronis de theologia i
nulla sibi parte concordet.
- xxix Q; omnia que physiologi ad mundum
ptesq; ipsius retulerunt: ad vñ ve
rum deum referre debuerunt.
- xxx Quā pietate discernatur a creaturis
creator: ne p vno tot dii colant quot
sunt opera vnius auctoris.
- xxxi Quib⁹ pprie beneficijs di excepta ge
nerali largitate se actores veritatis
vtantur.
- xxxii Q; sacramentū redemptionis chr̄i
si nullis retro tēpibus defuerit semp
q; sit diuisis significationib⁹ p̄dicatū
- xxxiii Q; p solā xpianā religionē manifesta
ri potuerit fallacia spiritūū maligno
rū de hominū errore gaudentium.
- xxxiiii De libris nume pompilij quos senat^r
ne sacrozum cause quales in eis ha
bebant innotescerent iussit incendi.
- xxxv De hydromantia per quā numa v̄s
quibusdam demonum imaginib⁹ lu
dificabatur.

Incipit liber septimus.

Capitulum I.

Fligē
ri me
puas.
re. In
 b^o libro septimo
 b. aug^o. psequit
 theologia ciuilez
 quo ad deos p̄cu
 puos et selectos.
 id est seorsum ele
 ctos. intendens
 ostēdere q̄ ab ill
 non sit felicitas
 aut vita eterna
 sperāda. Et cōti
 ner lib̄ isth. xxxv.
 ca. quoz p̄mū est
 q̄st̄ peritū hui^o li
 br̄. in q̄. b. aug^o.
 facit duo. q̄ p̄
 mo excusat se a p
 licitate tractat^o.
 et hoc p̄t̄ arduū
 tarē materic de q̄
 agit. Secūdo. ibi.
 hanc diuinitatez
 re. ostendit se q̄n
 tis operis in hoc
 libro necessitatē.
 vbi duo facit. q̄
 p̄mo huius ope
 ris ostēdit neces
 sitatem p̄ hoc q̄
 nō est adhuc p̄o
 barū. quin a d̄is
 selectis debeat fe
 licitas sperari. nā
 in p̄cedenti libro
 de d̄is plebis so
 lum acrum est ex
 p̄ncipali intē
 tione licet modū
 cū de ip̄s sit eti
 am tactum ibi de
 istis vero d̄is se
 lectis agit varro
 in vltimo volu
 mine d̄ rebuz di
 uinis. vt supra.
 libro. vj. capitu
 lo. ij. d̄ictum fu
 it. Secūdo ibi.
 b. Quis in re nō
 dico reprobat d̄i
 ctuz tertullianū q̄
 volens inuehere
 cōtra eos qui po
 suerat aliquos de
 os selectos dice
 bat. Si d̄i eligū
 tur vt bulbi. qui
 sup̄ quidam p̄i

Fligenti Ca. I
 me prauas et ve
 teres opiniones
 veritati pietatis
 inimicas: q̄s te
 nebrosis animis alii et tena
 cius diuturnus humani ge
 neris error: infixit: euellere at
 q̄ extirpare conantē: et illius
 gratie q̄ hoc vt ver^o de^o p̄o:
 p̄ meo modulo in eius adiu
 torio cooperantē: ingenia ce
 leriora atq̄ meliora: quibus
 ad hāc rem superiores libri satis
 sup̄q̄ sufficiūt: patietē et eq̄
 nimitē ferre debent: et pro
 pter alios nō putare sup̄fluū
 q̄d iā sibi sentit nō necessa
 riū. Adultū magna res agit
 cū vera et vere sancta diuini
 tas q̄uis ab ea nobis etiā hu
 ic q̄ nūc gerimus fragilitati
 necessaria subsidia p̄beatur:
 non t̄m̄ p̄pter mortalīs vite
 trāsitōriū vaporē: s̄ p̄p̄ vitā
 beatā (que nō nisi eterna ē)
 q̄rēda et colēda p̄dicat. Hanc
 diuinitatē: vel vt sic dixerim
 deitatē: nā et hoc verbo vti iā
 n̄fos nō piget: vt e greco ex
 p̄sius trāserant q̄d illi theo
 theca appellat. Hanc ergo di
 uinitatē siue deitatē nō eē in
 ea theologia quā ciuilem vo
 cant: que a marco varrōe se
 decim voluminibus explicā
 ta est: id est nō perueniri ad
 et ne vite felicitatē taliū deo
 rum cultu: quales a ciuitati
 bus qualiterq̄ colendi insti
 tuti sunt: cui nōduz persuasit
 sextus liber quē p̄xime absol
 uimus: cū istū forsitan lege
 rit: quid de hac questione ex
 pediēda vltērius desideret
 nō habebit. Fieri em̄ p̄t̄ vt
 saltem deos selectos atq̄ p̄
 cipuos quos varro volumie
 cōplexus est vltimo: de quib^o
 parum diximus quisq̄ colen
 dos proptē vitam beatam q̄
 non nisi eterna est opinetur.
 Quia in re non dico q̄ face
 tius ait tertullianus foras

se q̄ verius si d̄i seligunt vt
 bulbi: vtq̄ ceteri reprobi iu
 dicant. Non hoc dico: video
 eniz ex electis seligi aliquos
 ad aliquid maius atq̄ prestā
 tius sicut in militia cum tyro
 nes electi fuerint: ex his quo
 q̄ eligūtur ad opus aliquod
 maius armorum: et cum eli
 guntur in ecclesia qui fiant p̄
 positi: nō vtq̄ ceteri: repro
 bantur: cum omnes boni si
 deles electi merito nuncupē
 tur. Eliguntur in edificio la
 pides angulares: non repro
 batis ceteris qui structure p
 tibus alijs deputantur. Eli
 guntur vne ad vescendum:
 nec reprobat̄ur alie quas re
 linquimus ad bibendū. Nō
 opus multa percurrere cū res
 in aperto sit. Quāobrem nō
 ex h̄ q̄ d̄i ex multis quidē ele
 cti sunt: vel is qui scripsit: vt
 eorum cultores: vel d̄i ip̄i vi
 tuperandi sunt: sed aduertē
 dum potius qui nam isti sint:
 et ad quam rem selecti vide
 antur.

Capitulum II.
Os certe deos se
lectos varro vni
libri contexione com
 mendat: ianū: iouem: satur
 num: genium: mercurium:
 apollinē: martem: vulcanuz
 neptunum: solem: orcum: li
 berumpatrem: tellurem: ce
 rērem: iunonem: lunam: dia
 nam: minēruam: venerē: ve
 stam: in quibus omnib^o fer
 me viginti: duodecim mares
 octo sunt femine. Hec numi
 na vtrum proter maiores in
 mundo administrationes se
 lecta dicuntur: an q̄ populis
 magis innotuerūt: maiorq̄
 est eis cultus exhibitus. Si
 propterea quia opera ma
 iora ab his administrantur
 in mundo: non eos inuenire
 debuim^o in illā q̄si plebeiaz
 numinū multitudinē: minu
 tis opusculis deputatā. Hāz

scos mali saporis
 ris fmi papianti.
 vtq̄ ceteri repro
 bi iudicantur. Il
 lud q̄uis sit face
 re. id est iocose et
 eloquenter d̄ictū
 tamen probat au
 gustinus per ex
 cempla multa. q̄
 non sit vere nec
 efficaciter contra
 alios d̄ictum.

Capitulum II.
Os certe
deos
re. In b
 capitulo incipit
 beatus augusti
 nus tractatus su
 um de d̄is selectis
 et facit in hoc ca
 pitulo duo. quia
 p̄mo eos iuxta
 varronis d̄ictuz
 et doctrinam chu
 merat quoz of
 ficia p̄dicant in
 sequentibus. Se
 cundo ibi. hec nu
 mina re. ip̄s vuz
 selectionem re
 probat vbi facit
 duo. quia p̄mo
 querit causam il
 lius selectionis.
 et p̄o duas cau
 sas sub d̄iuncti
 ue in questione
 sua. Secundo
 ibi.
 b. Si propterea
 quia re. vtranz
 causam ostendit
 irrationabilem.
 prosequitur autē
 p̄mo vnam cau
 sam postea aliaz
 infra ca. sequēt
 post mediū. Cau
 sa aut quā repro
 bat in hoc ca. est
 h̄mō videlicet q̄
 idē. re. d̄i enu
 merati sunt ma
 gis selecti q̄ alē.
 quia maiorē vti
 litatem admini
 strant. hoc aut re
 probat duabus
 rōnibus. quaz se
 cūda incipit ibi.

Sunt et duo nescio: prima ratio fundat sup hoc q dñ
 q dicunt selecti administrant res ita paruas sicut alij
 et cōcurrūt etiam in administrādo cum dñs alij q nō
 sunt selecti. vt pbat p cēpla. primū est de iano q dicit
 tur deus selectus et tñ sibi attribuit administratio rei
 modice scz semu
 ni aditū aperire
 et saturno semen
 dare. libero vero
 patri virum a se
 mine liberare. sic
 veneri feminam
 Similiter iuno/
 ni attribuit var/
 ro prudentiā flu/
 xus sāguinis mē/
 strualis. cas qua
 cōcurrūt dea que
 daz filia iouis vi
 delicet mena. q li
 cet sit filia ei⁹ nō
 tñ non ponit inf
 deas pceres. sed
 plebeias di autē
 ipa pūigna iuno
 nis. qz fuit filia
 iouis qui ē mari
 e⁹ iunōis ex alia
 mīe. scz latona.
 nā idē est reaher
 mena qd diana.
 et diana qd luna
 sz vocat mena q
 ten⁹ pēt mēstru
 is. sic etiā vocat
 dianaz luna. pē
 diuersa officia. et
 eodē mō ē de sole
 et apollie. et tñ po
 tuunt qñ duo dñ
 selecti. et sū dia
 na et luna. Nō ē
 ho nō ponit inf
 dos selectos. vo
 cāt aut iunonē lu
 cinā. i. deā. q lu
 cē nascētib⁹ pstat
 sicut diē papias
 qdā dicit iuno
 nē. qdā vō lunaz
 c. Isti sūt et duo
 rē. h ponit scda
 rō q sūt ex duo
 bus dñs q inf se
 lectos nō ponit
 iuno sunt obscu
 rissimi. et nulla re
 putatōe clari. sz sūt qñ ignoti. et tñ res maiores qñ dñ
 multi selecti administrāt. Et fac aug⁹ duo. qz pmo dicit
 bit eoz officia. scdo ex h arguit ad ppositū vtz in ca
 seqnt. Sūt aut illi duo pdicti vitumn⁹ q dar vitam
 et sentinus qui dar sensum. Ca. III.
 a q Ue igit cā rē. In bu⁹ ca. pncipio ex imediate

dictis arguit ad ppositū suū on dēdū. vtz q selectio
 dozia varrone posita sit rōnabil. et fac h duo. qz pmo
 ponit rōes suā. scdo candē rōnez p filia formicāt. ibi
 posuerūt et menē rē. In pma pte facit adhuc duo. qz
 pmo facit suā rōnem. scdo excludit quandā rñsionez
 ibi qd sit respon
 def. Intentio ve
 ro augustini quo
 ad rationem quā
 facit satis patet
 dicit tñ dicit qz iu
 no cum mena cō
 fert fluozes men
 struos ad ei⁹ qd
 conceptum est in
 crāmentū. Ad cu
 tus intellectū sci
 endum est qz san
 guis menstruus
 dupliciter accipi
 tur. Uno mō p
 eo qd est purga
 mentū nature et
 singulis mensib⁹
 eicit. Alio mō
 do accipit p san
 guie qui p cietri
 onē purgat. pnc
 aut loquendo sā
 guis qui est pur
 gamentuz vocat
 fluoz menstruus
 et non consistit ad
 incrementum fer
 tus nisi per accū
 dens scz p rñsū
 absentiam. cons
 fert em pzo tanto
 quia cum ipse ex
 pellitur sanguis
 illo ynde fer⁹ au
 gerur efficiat mun
 dio: et ad augen
 dum melior. Sz
 beatus augusti
 nus extensue lo
 quens vocat illū
 sanguinem qui d
 puratur fluozem
 menstruum.
 b Quod si res
 spondetur rē. h
 excludit quandā
 rñsionem. et
 facit duo. quia p
 mo eā pōit. et p
 intentio augi. se
 cūdo ibi. querant qd rñdeant rē. h cā arguit. vbi etiaz
 facit duo. qz pmo h illā rñsionē arguit et fundat argu
 mentū sup duob⁹ dñs pdictis scz vitūno et sentino. et
 patet intentio augustini. Secundo ibi. qz si ab illo rē
 quandā rñsionē excludit. possit em dicit qz ille q
 est vniuersalis dāto: vtz et sensus vitūno istis duob⁹

ipē p mū ianus cū puerperiu
 cōcipit: vñ cuncta illa opa su
 munt exordium: minutatim
 minutis distributa numini
 bus aditū apit recipiendo se
 mini. Ibi ē saturn⁹ ppter ip
 sum semē. Ibi liber q marem
 effuso semine liberat. Ibi li
 bera quā et venerē volūt: que
 hoc idē bñficiū cōferat femi
 ne: vt etiā ipa emisso semine
 liberet: Omnes hi ex illis sūt
 q selecti appellant. Sz ibi est
 et dea mena q mēstruis fluoz
 bus pēt: qz iouis filia tñ
 ignobilis est. Et hanc prou
 dentiam fluozuz menstruoꝝ
 in libris selectoꝝ deoꝝ ipsi iu
 noni idem auctor assignat: q
 in dñs selectis etiā regina est
 et h tanqz iuno lucina cū eadē
 mena pūigna sua eidē cru
 ori pñdet. Ibi sunt et duo ne
 scio q obscurissimi vitumnus
 et sentin⁹: quoz alter vitā aif
 sensus puerpio largiunt. Et
 nimirū multo pl⁹ pstant cum
 sint ignobilissimi: qz illi tot p
 ceres et selecti. Nā pfecto si
 ne vita et sensu qd est illud ro
 tū qd muliebz vtero geritur
 nisi nescio qd abiectissimū li
 mo ac pulueri cōpādū. Ca. III.
 Ue igit causa tot se
 lectos deos ad hec
 opa minima cōpulis
 a vbi a vitumno et sentino: qz
 fama obscura recondit in h⁹
 munificentie pitione supen
 tur: Confert em select⁹ ian⁹
 aditū et qñ ianuā semini. Lō
 fert select⁹ saturn⁹ semē ip
 suz. Lōfert select⁹ liber eius

ad dandum vitā
 ⁊ sensuz carni tā
 q̄ ministris. Et
 tra quod arguit.
 q̄ eodem modo
 ⁊ alij dī qui pro
 pter suam nobili
 tatem sunt selecti
 deberent habere
 ministros et non
 immediate p̄ seip
 sos officia p̄ua ex
 eā ⁊ p̄cipue iuno
 q̄ est regina deaz
 ⁊ soror ac iunior
 iouis. ⁊ t̄m ip̄e p̄
 se facit quedā mi
 nia ⁊ duabo ni
 nuntis se contun
 git in rebus mo
 diaz. naz ip̄a est
 pueris iterduca
 cum alīs duabo
 ses abeona ⁊ ade
 ona quaz yna fa
 cit abire ralta ad
 ire. Et iuno ē iter
 duca. q̄ in eas
 ducit p̄uē yū et
 domiduca est. q̄a
 ducit eā domuz.
 Ibi posuerūt
 ⁊c. h̄c firmat rō
 nē p̄uozem per si
 milia videlicet d̄
 dea mētē. q̄ videt
 sam iunoni q̄ m̄
 nerue p̄ponen
 da. Sicut de virtu
 ter felicitate. de
 q̄bus. s. l. iij. c.
 xvij. vsq̄ ad. xx
 iij. dictū est. q̄ d̄
 berēt p̄poni mar
 ti q̄ est de⁹ belloz
 ⁊ p̄sequēs effe
 ctio: mortū. ⁊ si
 milis orco q̄ ē de
 us inferni ⁊ rece
 ptio: mortuoz q̄
 duo inf̄ deos se
 lectos nominant
 d̄. Lum igitur
 in his ⁊c. conclu
 dit augustin⁹ ex
 p̄dictis q̄ selectio
 deozum non ē fa
 cta propter ma
 iorem vilitatem
 quam p̄cedit v̄l
 administrationē
 p̄stantiorē quā
 habent dī. q̄ sūt

partibus hoīm. Querāt qd
 r̄sideant de vitūno ⁊ sentino
 vtrū ⁊ ip̄os velūt habere om
 niū que viuūt ⁊ sentiūt pote
 state. Qd si p̄cedūt: attēdāt
 q̄ eos sublimi⁹ locaturi sint
 Hāc semini⁹ nasci in terra ⁊
 ex terra est viuere autē atq̄
 sērire etiā deos sidereos opi
 nant. Si autē dicūt vitūno at
 q̄ sentio h̄ sola attributa q̄ l
 carne viuēcūt ⁊ sensib⁹ ad
 miniculant: ⁊ cur nō de⁹ ille
 q̄ facit oia viuere atq̄ senti
 re etiā carni vitā p̄bet ⁊ sen
 sum: vniuersali ope hoc mu
 nus etiā p̄tub⁹ tribuēs: et qd
 opus ē vitūno atq̄ sentino s̄
 ab illo q̄ vite ⁊ sensibus p̄est
 v̄l cūcta regunt ⁊ his q̄ si fa
 mulis ista carnalia velut ex
 tremā ⁊ ima cōmissa sūt: Ita
 ne sunt illi selecti destituti fa
 milia vt nō inueniēt q̄b⁹ eti
 am ip̄i ista cōmitterēt si cū to
 ta sua nobilitate q̄ v̄si sūt eli
 gēdi op⁹ facere cū ignobili
 cogerent. Iuno selecta ⁊ re
 gina iouisq̄ soroz ⁊ iūx: hec
 t̄m iterduca ē pueris: ⁊ op⁹ fa
 cit cū deab⁹ ignobilissimis abe
 ona ⁊ adona. Ibi posuerūt
 ⁊ mētē deā q̄ faciat pueri bo
 nā mētē: ⁊ inf̄ selectos ista
 nō ponit: q̄ si q̄c̄q̄ maius p̄sta
 ri hoī possit. Pōnit autē iuno
 q̄ iterduca est ⁊ domiduca:
 q̄ si q̄c̄q̄ p̄sit iter carpe ⁊ ro
 mā duci: si mēs nō est bona.
 Lum m̄ueris deā selectores
 isti inf̄ selecta num̄a m̄ime
 posuerūt. Que p̄fecto ⁊ mi
 nerue fuerat p̄ferēda: cui p̄
 ista m̄iuta opa pueroz m̄eo: i
 am tribueit. Quis em̄ dubi
 tet m̄lto eē meli⁹ h̄c bonam
 mētē q̄ m̄eoziā quātalibet in
 gētē. Nemo em̄ malus ē: qui
 bonā h̄z mētē. Quidā x̄o p̄es
 simi in eozia sūt mirabili: q̄ tā
 to peiores sūt: quāto minus
 p̄sit qd̄ male cogitāt obliuisci
 Et t̄m minerua ē inf̄ selectos
 deos: mētē autē deaz turba

vilis operuit. Quid de virtu
 te dicā: qd̄ de felicitate: de q̄
 bus in quarto libro plura iā
 diximus: quas cū deas habe
 rent: nullum eis locum inter
 selectos deos dare voluēit
 vbi dederunt marti et orco
 vni effectori mortuum: alteri
 receptori. Lum igitur in his
 minutis operibus que minu
 ratim dijs pluribus distribu
 ta sunt: etiam ip̄os selectos
 videamus tanq̄ senatus. cū
 plebe pariter operari ⁊ inue
 niamus ⁊ quibusdam dijs q̄
 nequaq̄ feligendi putari sūt
 multo maiora atq̄ meliora
 administrari: q̄ ab illis qui
 selecti vocant: restat arbitra
 ri non propter p̄stantiores
 in mundo administratiōes
 sed quia prouenit eis vt po
 pulis magis innotescerent
 selectos ⁊ p̄cipuos nuncu
 patos. Unde dicit etiam ip̄
 se varro q̄ dijs quibusdam
 patribus: ⁊ deabus matrib⁹
 sicut hominibus ignobilitas
 accidisset. Si ergo felicitas
 ideo fortasse inf̄ selectos de
 os esse non debuit: q̄ ad istā
 nobilitatem non merito sed
 fortuito peruenit: saltem
 inter illos vel potius p̄ illis
 fortuna poneretur: quaz dis
 cunct deam non rationabili
 dispositione: s̄vt temere ac
 ciderit sua cuiq̄ dona con
 ferre. Hec in dijs selectis te
 nere apicem debuit: in qui
 bus maxime quid posset ostē
 dit: quando eos videmus
 non p̄cipua virtute: non
 rationabili felicitate: sed te
 meraria (sicut eozum cultoz
 res de illa sentiunt) fortu
 ne potestate selectos. Nam
 ⁊ v̄r disertissimus salustius
 etiam ip̄os deos fortassis at
 tendit cum diceret. Sed pro
 fecto fortuna in omni re do
 minatur: ea res cunctas ex li
 bidine magis q̄ ex vero cele
 brat obscuratq̄. Non enim

selecti. sed quis
 p̄p̄o magis no
 ti crant. quod et
 am confirmat q̄
 dictū varronis.
 e. Si ergo feli
 citas ⁊c. In ista
 parte probat au
 gustinus q̄ alia
 causa videlicet
 maior: noticia nō
 fuerit causa ratio
 nabilis ⁊ suffici
 ens quare dī in
 principio p̄ce
 dentis capituli e
 numerati debe
 bant esse selecti
 potius q̄ alij. et
 facit augustinus
 tolem rationem.
 Ista selectio fuit
 facta a fortuna.
 ⁊ nō propter me
 rita deozum. ergo for
 tuna que omnes
 facit proceres et
 selectos debuit ef
 se potissima. inf̄
 selectos. q̄ vero
 non fuit posita i
 ter selectos vide
 tur q̄ ip̄am et for
 tuna malam ha
 buit fortunam q̄
 autē ista selectio
 fuerit facta a for
 tuna p̄z ex dicto
 varronis in p̄ce
 edenti capitulo
 ⁊ hoc idem p̄bat
 etiam tam per di
 crum salustij in
 catilinario cito
 post principium
 q̄ etiam duplici
 experimēto quo
 rum vnum est de
 venire ⁊ virtute
 scōm ē deminer
 va ⁊ pecunia. Et
 patet intentio au
 gustini

Salustij
 catil.

Liber

La. M.
 Ratulare
 g. laref.
 2c. In hoc
 ca. ostendit au
 gu. qd dñi se
 lecti nō sūt
 i bonor dñi
 alijs plari.
 2 facit duo
 qd pmo ostē
 dit qd eoz
 nobilitas ur
 risiōi expo
 nit. Et p3 i
 tentio aug?
 Secō ibi
 b. Uerū
 tñ vix 2c.
 ostēdit qd eo
 ruz nobilitas
 plus qd
 alioz xozū
 ignobilitas
 ifama re
 spergat. 2 h
 qd nō est ali
 qd de pecu
 riā qd nō fue
 rit vite ifa
 mis. Specta
 liter tñ exci
 pit tanuz qd
 fuit rex i tra
 lia qd etiā sa
 turnū filiū
 suū touē fu
 gienē d gre
 cia suscepit
 vt narrat
 oundi li. 1.
 de fastis. 2
 cū secū regē
 repmisse p
 p qd 2 i ar
 tiq moneta
 romāoz in
 vna pte su
 it imago ia
 nez i alia fu
 it nauis. qd
 saturnus qd
 sil cū iano
 regūit vct
 italia per
 mare. Jan?
 sōz didit ci
 uitate iani
 culū i mōre
 ianclī qd p
 modū fuit
 vbi addit?
 ab āco qro
 rege romāo

possunt inuenire causam cur cele
 brata sit venus et obscurata sit vir
 tus. cum ab istis ambarum conse
 crata sint numina: nec comparan
 da sint merita. Aut si hoc nobilita
 ri meruit quod plures appetūt ve
 nerem qd virtutem: cur celebrata
 ē dea minerua et obscurata ē dea
 pecunia. cum in genere humano
 ples alliceat auaricia qd pitia et ise
 ipis qd sūt artificiosi: raro iucies ho
 minē qd non habeat artem suā pec
 uniaū mercede venalē: plurisq
 pendat sp. ppter qd aliquid fit qd
 id ppter qd illud fit. Si ergo insi
 pientis iudicio multitudine facta
 est deoz ista selectio: cur dea pecu
 nia minerue prelata non est: cū p
 pter pecuniā sint artifices multi.
 Si aut paucoz sapiētū est ista di
 stinctio: cur non plata est veneri
 virtus: cum eam longe ratio pfe
 rat: Saltē certe vt dixi: ipsa fortu
 na: que (sicut putant qd ei plurimū
 tribuunt) in omni re dominat: et
 res cunctas ex libidie magi qd ex
 vero celebrat obscuratq: si tñ et i
 deos valuit vt temerario iudicio
 suo quos vellet celebraret: obscu
 raretq: quos vellet picipuū locum
 haberet in selectis: qd in ipos quo
 qd deos tam picipue est potestatis
 An vt illic esse nō posset: nihil ali
 ud etiā ipsa fortuna nisi aduersaz
 putāda est habuisse fortunā: Sibi
 gaduersata ē: qd alios nobiles faci
 ens: nobilitata nō ē.

Capitulum III.

Ratulare aut dñs ist
 g. selectis quisq nobilitat
 et claritudis appetitor: et
 eos diceret fortunatos: si non eos
 magis ad iniurias qd ad honores
 selectos videret. Nam illā infimā
 turbaz ipsa ignobilitas texit: ne ob
 rueret opprobrijs. Ridem? qdem
 cum eos videm? figmentis huma
 narū opinionū partitis inf se opi
 bus distributos tanq munuscula
 rios vectigalium cōductores: vel
 tanq opifices in vico argentario
 vbi vnum vasculum vt perfectuz
 exeat per multos artifices tran
 sit: cujs b vno perfecto perfici pos

set. Sed aliter non putatū est ope
 rantium multitudini consulendū
 nisi vt singulas artis ptes cito ac
 facile discerent singuli: ne omnes
 in arte vna tarde et difficile coge
 rent esse perfecti. Tlerūtamen
 vix quisq reperitur deorum nō se
 lectorum qui aliquo crimine sa
 mam traxit infamem: vix autē se
 lectorum quispiam qui nō in se no
 tam contumelie insignis acceper
 rit. Illi ad istozum humilia opera
 descenderunt: isti in illozū subli
 mia crimina nō venerunt. De ia
 no qdē nō mihi facile mihi quicq
 occurrit: qd ad probū pteat. Et
 fortassistalis fuit vt innocentius
 vixerit: et a facinoribus flagit ijsq
 remotius. Saturnū fugiētē beni
 gnus excepit: cum hospite parti
 tus est regnum vt etiāz ciuitates
 singulas conderent: iste ianiculū
 iste saturniā. Sed isti in cultu de
 ozum ois de decoris appetitores:
 cui vitā min? turpē inuenerūt: cū
 simulacri monstruosa deso: mita
 te turparūt: nūc eū disfrontē: nūc
 etiā quadrisfrontē tanq geminuz
 facientes. An forte voluerunt vt
 qm plurimi dñi selecti erube scēda
 perpetrando amiserāt frontē: qn
 to iste innocentior: cēt tāto fron
 tosior appareret. Capitulum V.

Ed ipoz pon? interpra
 f. tōes phycas audiam?
 qd turpitudinē miserris
 mi erroris velut altioz doctrine
 specie colorare conant. Primum
 eas interpretatōes sic varro cōmen
 dat vt dicat antiqz simulacra deo
 rum et insignia ornatusq finxisse
 que cū oculis anime aduertissent
 hi qui adissent doctrine mysteria
 possent animaz mundi ac partes
 eius id est deos veros animo vi
 dere quoz qd simlactra specie: ois
 fecerit: hoc videri secutos: q mor
 talium animus qui est in corpore
 humano: simillimus est immorta
 lis animi: itaq si vasa ponerent rā
 notandozū deoz: et in liberti edem
 ocnophoz siteret qd significaret
 vinū pid qd cōtinet id qd conti
 net: ita per simulacrum qd formā
 faciūt dñs aliq b silāc būanis corp? silis. dicit qd

ru. saturn?
 etiā p dicit
 ciuitate qd
 mo saturna.
 postea lati
 uz. qd satur
 n? ibi larua
 filia suū io
 nē timēt ap
 pellata ē. 2
 sic dicit ca
 tropt? rōie
 e? hact? cer
 nū i simbo
 tusca. 2 d
 ab vbe. 2 3
 2o tan? n le
 gal fuisse d
 foris moni
 b. tñ roma
 ni fecerit si
 bi silacrum
 vob d for?
 mit mōstra
 ofum d hū
 fra. ca. viij.
 plus dicef.
 La. V
 f. Ed ip
 for pon? 2 ē
 i b ca. iapite
 aug? ipro
 bare phycū
 cū cūlē dō
 rū selectoz
 qst ad iter
 pstatōes qd
 varro fecit
 bis q circa
 deos illos si
 ūr. nūc cū
 varro ostēde
 re q ca qd de
 ipis dicunt
 et circa coa
 fiūt. fūt ad
 significādū
 et repitan
 dū aliqd na
 turale. 2 faē
 i b ca. duo.
 qd p? ponit
 dicit varro
 nis de hec
 materia. se
 cundo ca re
 pbat ibi. 2 3
 o bō 2c. qn
 tū ad pms
 sciādum q
 varro volē
 ostēdēt 2 affē
 gre cāz qre
 qd dicit qd

to factū ē vili d
 b videtur oculi
 palis r volunt
 mēre adire myste
 ria. i. sacra scro
 rant possimā vi
 dere aiaz mōi r
 pres ei q sūr dū
 hē i sacro cogit
 b hūani tanq̄ in si
 gno qdā. nā aia
 hūana ē sūmā a/
 nime mōi q ē de
 Corp ar hūanū
 qd ē sic vas rē/
 tūū ipi aie dat
 significare ipam
 aiaz r sūlacz dat
 significare ipam
 co: p r ponit ad
 h creplū d vase
 qdā qd oenoph/
 oū vocat. sic dū
 crū sm isū. r. li.
 crymogiaz q̄ si fe
 res vinū nā enol
 id ē qd vinū. ē ei
 pposito d simula
 cro corpis hūani
 sic cēt d hūmōi va
 se si poneret itē
 plo libei. i. bacchi
 ad significādū vi
 nū. r vinū signifi
 caret q bacch^o est
 deus vini.
 b S; o hō acu
 r. sime rē. Dicte
 pbar dicta var/
 ronis r p^o repro
 barea q ad illud
 qd ponit hō sūa
 croz mysticū. qz
 sūr alijs dictū cū
 de sūa. q dicta h
 aug^o. recitat. r. s.
 li. iij. ca. xxxj. ex
 p̄ssi^o posuit qd r
 pbar simula cra
 idē varro. Et est
 sciendū q aug^o.
 sepe vocat varro
 nē boiez acutissi
 mū v^o doctissimū
 qd nō fac nisi p
 p̄ dicta tullij et
 recitiant de var/
 rone. s. li. vj. c. ij
 posita qd aug^o.
 sepe alludit. scō
 ubi. c. Teruz
 ista mysteria rē.
 o n̄dit dicta var/

haberet humanā significari
 aiam. rōnalē eo q velur vase
 natura ista soleat contineri:
 cui^o nature deum volūt esse
 vel deos. Hec sunt mysteria
 doctrine que iste vir doctissi
 mus penetraverat: vñ in lu
 cem ista proferret. Sed o ho
 mo a curissime: num in istis
 doctrine mysterijs illaz pru
 dentiam pdidisti: qua tibi so
 brie visum est q hi qui primū
 populis simulacra constitue
 runt: r metum dempserunt
 ciuilibus suis: r errorem ad
 diderunt: castiusqz deos si
 ne simulacris veteres obser
 uasse romanos. Hi enim tibi
 fuerunt auctores: vt hec cō
 tra posteriores romanos di
 cere auderes: Nā r si illi an
 tiq̄ssimi simulacra coluissent
 fortassis totum istum sensu
 de simulacris nun constitu
 endis interim veri timoris si
 lentio premeres: r in huius
 cecmodi perniciosis vanisqz
 figmentis mysteria ista do
 ctice loquacius r elatius p
 dicares. Anima tamen tua
 tam docta r ingeniosa vbi te
 multum dolem^o: per hec my
 steria doctrine ad deum susi
 id d est a quo facta est non
 cum quo facta est nec cuius
 po: tio sed cuius conditio est
 nec qui est omnium anima
 sed qui fecit omnem animam:
 quo solo illustrāte fit aia be
 ata: si ei^o gratie non sit ingra
 ta nullo modo potuit perue
 nire: Ceterum ista mysteria
 doctrine qualia sint quatiqz
 pendenda: que sequun
 tur oñdū: fatefānterim vir
 iste doctissimus: animaz mū
 di ac partes eius esse veros
 deos: vnde intelligitur totā
 eius theologia eam ipaz scili
 cet naturalem cui plurimuz
 tribuit: vsqz ad anime ratio
 nalis naturam se extendere
 potuisse. De naturali enim
 paucissima preloquit in hoc

libro in q videbim^o vtz p inf
 prationes physiologicas ad
 hanc nālē possit referre ciuī
 lē: quā d dūis selectis vltimā
 sc̄p̄it: qd si potuerit: tota na
 turalis erit. Et qd opus erat
 ab ea ciuīlē tanta cura distin
 criōis abūgere: Si at recto
 discrimie sepata c̄q̄si ne c ista
 vera ē q illi nālīs placet. pue
 nit em vsqz ad aiam si vsqz ad
 verū deū: q fecit r aiam: quā
 to ē abiectior r falsior ista ci
 uilis q maxie circa corpū est
 occupata naturā. sicut ipē in
 terprātes ei^o ex qb^o qdā ne
 cessaria cōmēzare me oport
 ter: tanta ab his exquisite et
 enucleate diligentia demon
 strabunt. La. VI.
 a Jcit h̄ idez varro
 adhuc de natura
 li teologia p̄loq̄ns
 deū se arbitrari esse aiaz mū
 di quē greci vocant cōsmōn
 r huncipm mūdū eē deū. S;
 sicut hominē sapientē cuz sit
 ex corpe r aio: tñ ab aīo dici
 sapientē: ita mūdū deū dici
 ab aīo: cū sit ex aīo r corpe.
 h̄ic videt quōq̄ mō cōfiteri
 vñ deū. h̄ vt plures etiaz in
 troducat: adiūgit mundum
 diuidi in duas ptes. i. celuz r
 terrā: r celū bifariū i ethera
 r aera: frā dō in aquaz r hu
 mū. Et qb^o summū cē ethera
 scōm aera: tertiā aquā: in fi
 mā frā. Quas oēs ptes q̄tu
 or aiarū cē plenas: in ethere
 r aere i moraliū: in aqua et
 fra mortaliū: a sūmo aut cir
 cuitu celi vsqz ad circulū lu
 ne: ethereas aias eē astra ac
 stellas: easqz celestes deos si
 mō intelligi eē. h̄ etiā videri.
 Inter lune dō gyrū r nym
 box ac ventoz cacumina ae
 reas eē aias: h̄ eas aīo n̄ ocu
 lis videri: r vocari heroas r
 laras r genios. Hec ē videli
 cēt breuit in ista p̄locutione
 pposita theologia nālīs q si
 huic tñ: h̄ r multis p̄his pla
 q 2

ronis. s. iā recita
 ta q ad alia etiam
 r alit reprobadā
 qz nec theologia
 natural ad quā p
 iterprātes varro
 inducit ciuīlē r si
 bi placet tanq̄ ve
 ra sit continet ve
 ritatem. sed falsa
 est. r multo falsi
 or per consequēs
 est ipa theologia
 ciuilis.
 La. VI.
 a Jcit ergo
 idem var
 rē. In hoc
 capitulo beatus
 augustinus pōit
 r replicat senten
 tiam varronis de
 dūis. quequidem
 sententia pertinē
 ad theologiaz na
 turalē quā idopo
 nit augustinus.
 quia in sequenti
 bus ea sepe r m̄
 rum vritur in ar
 guendo. r eam re
 probat in multis
 locis. vt in sequē
 tibus apparbit.
 facit autem hic
 mentionem de a/
 nimabus q̄s vo
 cavit heroas r la
 res r genios. In
 ter quas pōt sic
 distinguit. videli
 cēt q̄ heroas fuer
 anime hominum
 excellentis virtu
 tis dicti sic. qua
 si aere r m̄ sidoz
 viū. crymologia
 rum. Laras vero
 dicunt d̄ipariū.
 q̄ domos custodi
 unt. vnde dicit o
 uidius. li. ij. de fa
 stis geniosqz p̄
 rit qui compita f
 uant. r vigilāt no
 stra semper in v:
 be lares Genius
 vero dicit de^o na
 ture. sed genij ali
 os deos signant
 qui deputant ho
 minibz. co modo
 q nos ponimus
 duos āgelos vñū

Liber

bonū & aliter malū boīb assignari vñ dñi cūllario poe
ca: q̄ cū nascimur formimur duos gentos q̄: vñ hōra
tur ad bonū. alī ad malū. tñ varro nō vī velle sic dīstī
guere. sed qd̄ oēs aīe sint heroes & lares & genī. Naz
oēs aīas rōales pofuit cē genos. vt p̄z ifra libro. isto
ca. xij. b. Luc
diligentius rē. f. b
infra li. viij.

La. VII
Anus igr
i rē In hoc
ca. incipit
būs aug. p̄ rōes

iprobare iterpra
rōes naturales d̄
dōs. q̄ dñs sele
ctis attribuūtur
& p̄cipue agit hic
de his q̄ deo iano
tribuit varro. di
ci em̄ ianū cē mū
dū & tñ sibi attri
buit initia rex. tā
tū. & alteri deo scz
ē mīo attribuit fi
nes. q̄b̄ etiā duo
bus duo mēses fu
erūt p̄secrati. i. ia
nuari. iano. cui
festū celebrabat p̄
mo die ianuarij.
februarij deo
ē mīo cui festū
celebrabat. xx. die
mēsis illi. nec fu
it festū aliqd̄ i mē
se post festū c̄mī.
& ille mēsis antiq̄
rus fuit vlti. mē
sis anni. vñ die o
uidius. li. ij. de fa
stis loq̄ns de mē
sibus istis. q̄ sequit̄
ianū veteris fuit
vltim⁹. tñ. rā q̄
sacroz. t̄mīe finit̄
eras. p̄m⁹ hō men
sis p̄m⁹ ouidiū li. j.
d̄ fastis fuit olim
marij. & idē dicit
solm⁹. a q̄ mēse
cōputabant vsq̄
ad mēses decimū
& decimū ab illo
vocabāt decēbr̄z
Est ar̄ scīdū. q̄
h̄ februarius est
vltim⁹ mēsis. & in
eo celebrabāt ter
mīalia. i. sacra ter
min: tñ februarij
dicebat a quodā
solenni purgato
rio qd̄ fiebat illo

b. cuit de q̄ tūc diligēt⁹ differē
dū ē: cū de ciuili quātū ad de
os selectos attinet op̄tulare
deo vero qd̄ restat impleue
ro. La. VII.

i. Anus igr a quo sū
p̄fīe exordium: quero
q̄s nā sit. Respondeo. Abun
dus ē. Breuis ē hec plane ar
q̄ apta responsio. Cur q̄ ad
eum dicunt rex initia p̄mē
re: fines vō ad alterū quem
terminū vocant. Rā. p̄p̄t
initia & fines duobus iit dñs
duos mēse p̄hibent dedica
tos: p̄ter illos decēz q̄b̄ vsq̄
ad decēbr̄e caput ē martius:
ianuariū iano: februariū ter
mino. Jō terminalia eodem
mense februario celebrari di
cūt: cū sit sacrū purgato: ruz
qd̄ vocāt febrū: vñ mēsis no
men accepit. Nūqd̄ q̄ ad mū
dū q̄ ianū est initia rerū p̄
nent: & fines nō p̄tinet: vt alī
illis de p̄nceref. Rōne oīa q̄
in hoc mundo fieri dicūt in h̄
etiā mūdo terminari fatent.
Que est ista vanitas: in ope
re illi dare potestatem diuī
diam an simulacro faciez du
plam. Nonne istum bifron
tem multo elegantius inter
pretarentur si eundē & ianū
& terminum dicerent: atq̄ in
itij vnam faciem: sinibus al
teram darent: quoniam qui
operatur vtrūq̄ debet in
tendere. In omni enim me
tu actionis sue qui non respi
cit initium: non prospicit fi
nem. Unde necesse est vt me
mouere respicienti prospiciēs
connectatur intentio. Nam
cui exciderit qd̄ ceperit quō
finit non inueniet. Quod si
vitam beatam in hoc mūdo
inchoari putarent extra mū
dum perfici: & ideo iano id ē

mense. qd̄ februz vocabat. de quo ovidi⁹ li. ij. d̄ fastis
assignans cām quare februari⁹ sic vocabat dicit sic.
februs romani dicere p̄amina partes. credebant em̄
q̄ anime defunctorum circūvolarent & aerem immun
dum redderent. & ideo prouisum fuit de quodā gene
re purgandi aerē
qua purgandē fa
cta anime redierit
ad sepulchra. & il
la purgatio vo
cabat febrū. d̄ du
pliciter vtro facie ia
ni de qua hic fit
mentio dicit i so
quenti capitulo.

mūdo solā initioz tribuerēt
potestare: profecto ei p̄pone
rent terminum: cumq̄ a dñs
selectis non alienarēt. Qd̄
etiā nunc cum in istis duob⁹
dñs initia rex p̄p̄alium fines
q̄ tractantur: termino dari
debit plus honoris. Maior
enim leticia est: cum res que
q̄ p̄ficiat: sollicitudinis autez
plena sunt cepra donec pdu
cantur ad finem: quem qui
aliquid incipit maxime ape
tit: intendit: expectat: exop
tat: necd̄ re inchoata nisi ter
minetur exultat. La. VIII

Ed iam bifrontis
simulacri interpreta
tio proferatur. Du
as enim facies ante & retro
habere dicitur q̄ hiatu no
ster cum os aperimus mūdo
similis videatur: vñ de & pa
latum greci Uranon apel
lant & nonnulli inquit poete
latini celum ve cauerunt pa
latuz: a quo hiatu oris & for
esse aditum ad dentes vsus
& introitus ad fauces. Ecce
quo p̄ductus est mundus p̄
pter palati nostri vocabuluz
vel grecum: vel poeticum.
Quid autem hoc ad animā
Quid ad vitam eternā: pro
pter solas saluās colatur h̄
deus: quibus partim glutie
dis: partiz expuendis sub ce
lo: palati vtraq̄ panditur ia
nua. Quid est porro absurdi
us: q̄ in ipso mundo non in
uēire duas ianuas ex aduer
so sitas: per quas vel admit
tat ad se aliquid intro vel e
mittat a se foras: & de nostro
ore & gutture quozuz simili
tudinem mundus non habz
velle mūdi simulacrū cōpo
nere iano p̄p̄ solū palatum
cui similitudinē ianus nō hz

re purgandi aerē
qua purgandē fa
cta anime redierit
ad sepulchra. & il
la purgatio vo
cabat febrū. d̄ du
pliciter vtro facie ia
ni de qua hic fit
mentio dicit i so
quenti capitulo.

La. VIII
Ed iam bi
frontis rē.

In hoc ca
pitulo beatus au
gustinus impo
bat interpretationē
naturale quā fac
it varro de simulac
ro iani cum eius
simulacrum quā
doq̄ formal cum
duob⁹ faciē in
codē capite ope
sita plagas nobī
respicientib⁹. q̄
q̄ vero euz quat
tuo: Et p̄ter hoc
quandoz vo cāt
ianū bifrontē q̄
q̄ quadrifrontēz
& illum etiā vo cāt
q̄ h̄q̄ ianuz gēni
nuz. fac aut aug⁹
hic duo q̄ primo
reprobāt interpre
tationē naturale ia
ni bifrontis. Se
cundo tam d̄ri
frontis ibi cū vō
cum facimrē.
Quantum ad p̄
mum scienduz. q̄
palatuz oris qui
dam poete greci
& etiam latini vo
cauerunt celum.
eo q̄ est rotundū
et supereminet i
feriori partē. eos
sicut celum terre
et quia in ore ho
minis aperto et
hiantē est duplex
aditus seu ianua
vna vsus d̄ri
tes qui etiam re
spicit vsus terra
& alius vsus gē

tur introsum. ideo iano fecerunt duas facies. Istas interpretationem improbat bñs aug. primo ondes q' irrisibilis sit. 2. pater intentio augustini. scdo ostendit q' sit irrationabilis dices. Quid e' porro absurdus q' in ipso mundo no' inuenire duas ianuas ex aduerso sitas. p' q's vl' admittat aliqd' ad se intro vl' emit rar a se foras. 2. d' nro ore 2 gutture quoz similitudine mudo no' h'z vl' mudi simulacrū cōponere iano p' pter solū palatū cur' similitudinē ianus no' h'z. Et facte duas rōnes i' bis h'bis. quaruz vna est talis. mūdus no' h'z duas ianuas p' q's emit rar vel admittat q' h'z hiatus oris h'z habeat no' est hoc ad ppositū de mūdō. q' p' pter h'z ianus. i. mūd' no' debuit habere simulastrū duplici' faciei. Scda tal' ē. h'z palatū h'z similitudinē celi fm poetas. tamē mūdus no' h'z similitudinē oris vel gutturis. h'z oris 2 guttur' duo sūt adit' supradicti. q' p' h'z os 2 guttur no' debuit ianua. id mudi simulacrū effigiar' sciendū est aut' q' et alie rōnes assignantur q're ianua est bifrons. vna assig'at' i' s'ido' li. viij' erbymologiaz. s' p' pter oriens 2 occidentis mundi. quam causam tangit etiam hic infra bñs aug. Alias duas causas tangit ouidius libro p' mo de fastis. vna ē q' fm aliquos phos 2 poetas mūdus aliqñ fuit vnū solū chaos i' quo oia elemēta erāt adinuitē p' mixta. 2 no' distincta situ nec loco. Et ad h'z representandū ianus format' cū duplici facie. quarum vna ē āteri' 2 alia 2 silis poster' 2 v' denoret q' int' āterius 2 posterius tunc non fuit distinctio. sed idē erat vtrunq'. vnde in p'sona iani dicit ouidius sic. Nunc quoq' confuse quoniam nota parua figure. Ante qd' est in me postq' videtur idem. Alia causa ē. q' sibi cōmissa est custodia mundi tanq' ianitor. 2 ideo sicut ianitor habet respicere ingressus 2 egressus. sic 2 ianua

absq' hoc q' caput vertat videt duas partes mundi oppositas ideo duas fingitur habere facies quaruz vna orientem alia occidentem spectat.

b Lum vero eum faciunt 2c. Hic reprobat ianum quadrifrontem qui 2 ianus geminus appellatur. Et ostendit q' nec bene dicitur ianus geminus. quia nō dicitur mundus geminus. nec etiam rationaliter effigiat' q' d' d' rons. tum q' nec in mundo sūt quattuor aditus seu ianue quibus aliquid intret vl' exeat. sicut d' b'ia. tu oris p' p' q' ianus effigiat' bifrons dicitur fuit. tum quia etiam in ipso ore hominis a quo sumpt' originem ianus bifrons non sūt quattuor aliq' ex q' b' poss' rō sumi quare deberet effigiar' ianus q' d' rons. nisi forte neptunus qui est deus maris implet os eius p' p' sce aliquo. 2 sic buccis tumentibus representet duas facies. 2 alie due p' tinent ad os 2 guttur.

Capitulum IX

Quē aut' d' ē iup' a p' d' r' que velint intelligi exponat De us ē inquit hñs potestatem causarum: quib' aliquid fit i mundo. hoc q' magnum sit nobilissimus virgilij versu ille testat' Felix qui poruit rerum cognoscere causas. Sc' cur ei preponitur ianus. hoc nobis vir ille acutissimus doctissimulq' respondeat. quoniam penes ianū inquit sunt prima: penes iouem summa. Adh'rito ergo rex omnium iupiter habetur. Prima em' vincuntur a summis: quia licet prima precedant tempore: summa superant dignitate. Sc' recte hoc diceretur si factorum prima discerneret' tur 2 summa. Sicut em' initium facti est p' h'ci summuz puenire initū facti inceptio discēdi sūmū pceptio doctrinē: ac sic i' oib' p' ma sūt initia summaq' sunt fines. Sc' iā h'z negociū int' ianū terminūq' discussum ē. Laus aut' q' d' an tur ioui efficiētia sūt nō effecta: neq' v' llo mō fieri pōt vt vl' tpe pueniant a facti: initij v' factorum. Sempere nimirum prior est res que facit: q' illa que fit. Quapropter si ad ianū p' tinent initia factorū non

ostendit q' nec bene dicitur ianus geminus. quia nō dicitur mundus geminus. nec etiam rationaliter effigiat' q' d' d' rons. tum q' nec in mundo sūt quattuor aditus seu ianue quibus aliquid intret vl' exeat. sicut d' b'ia. tu oris p' p' q' ianus effigiat' bifrons dicitur fuit. tum quia etiam in ipso ore hominis a quo sumpt' originem ianus bifrons non sūt quattuor aliq' ex q' b' poss' rō sumi quare deberet effigiar' ianus q' d' rons. nisi forte neptunus qui est deus maris implet os eius p' p' sce aliquo. 2 sic buccis tumentibus representet duas facies. 2 alie due p' tinent ad os 2 guttur.

Virgili' 2. Georgi'

Cap. IX

Quē aut' ten. 2c. In b' capitulo reprobat augustinus interpretationes naturales eorum q'

de ioue dicuntur. 2 facit in hoc capitulo duas cōtra eas rationes. quarum scda incipit ibi. deniq' quero 2c. In prima vero parte facit tria. q' primo ponit sententiam aliquorum qui deos colunt de ioue quis sit quā eciam cōfirmat per vnum versum virgilij q' ponit in georgicis. li. ij. 2 quare ei p' p' onat ianus fm varronē. Scdo ibi. b' Sed recte hoc 2c. dictā sniam reprobat p' p' que q' nū ad dictū varronis. q' ideo ianū p' p' onit ioui. q' iano attribuunt p' n' p' ta. ioui sūma p' p' p' ter qd' iuppiter est rex summ'. qd' reprobat aug'. q' licet in bis q' facta sunt sūmū 2 dignissimū sit in fine 2 non in p' n' p' io. tñ in bis que non fiunt sed sūt cū effectiue alioz. o' p' ter necario q' illud qd' ē sūma cō effectiue alioz. o' p' ter necario q' illud qd' ē sūma cō effectiue alioz.

Liber

etna 2 di
gnissima.
sit enā pa
ma. s3 talē
iuppit fm
eos. Ter
tio ibi.
c. Hūc sa
ne rē. ostē
dit qd ex qd
ioue tā al
ta sentit.
imane sa
crilegiū cō
nūctat q in
e^o honoz
erumia sibi
ipōita ce
lebrat sic ā
rbearris 7
in scena. et
melt^o cēt q
fingerēt vi
nū aliū que
notaret iou
uē d q talia
erumia fige
rēt sic ec fi
gū d safno
vr p3 p out
dū li. iij. d
fastus q de
uorsut fi
lios suos d
q dolēs mī
iouis. et tū
mēl ne enā
ioue deuo
faret ocul
taur cū na
tū statz in
nēoze r sup
posuit lo
co ei^o vnuz
lapidē. vel
sic ifra ca
rix. de au
glebā terre
quaz safn^o
eredēs esse
filiū suū d
uorant
d Deide
gro rē. po
nit h aug^o
sedaz rōez.
pbās ex di
ctis coz q
ipī hnt oē
dore q iup
Virgili^o pī sit vna
buccoliel pōtani seu
mōt. cū mī
ipse varro

ideo priora sunt efficientibus cau
sis quas ioui tribuit. Sicut enim
nihil fit: ita nihil inchoatur vt fiat
qd non faciens causa precesserit
Hunc sane deum penes que sunt
oēs cause factorū oīm naturarum
naturaliumq; rez: si iouem popu
li appellant: et tātis pumelijs tāq;
seelestis criminationibus colunt:
tetrore sacrilegio sese obstrigūt:
q; si profus nullum potarent deū
Unde satius esset eis aliū aliqūē
iouis nomine nūcupare: dignum
turpibus et flagiciofis honoribus
supposito vano signēto: qd poti^o
blasphemarent: sicut saturno dici
tur suppositus lapis quem p filio
deuoraret: q; istum deuz dicere: et
tonantē et adulterantē et totū mū
dum regentē: et p tot supra diffu
entem: et naturarū omniū natura
liumq; rerum causas summas ha
bentem: et suas causas bonas nō
habentē. Deinde quero quē iaz
locum inf deos huic deo tribuant
ioui: si ianus est mūdus Deos enī
veros animā mundi ac ptes eius
iste definiuit: ac p hoc quicqd hoc
non est: non est vtiq; fm istos ve
rus deus. Num igit ita dicturi sūt
iouem animū mundi vt ianus sit
corpus eius: id est iste visibilis mū
dus: hoc si dicunt non erit quem
admodū ianum deum dicant: qm
mundi corpus non est deus: vt fm
iplos: sed anima mundi ac partes
eius. Unde idem varro apertissi
me dicit deum se arbitrari eē ani
mam mundi: et huncipm munduz
esse deū: sed sicut hoīem sapientē
cum sit ex animo et corpore: tm ex
animo dici sapientem: ita mūdū
deum dici ab animo: cū sit ex anio
et corpore Solum itaq; mūdi cor
pus non est deus: sed aut sola ani
ma eius: aut simul corpus et ani
mus: ita tamē vt non sit a corpore
sed ab animo deus Si ergo ianus
est mūdus: et deus est ianus: nū
quid iouem vt deus esse possit ali
quam partem tā esse dicturi sunt
Magis enim ioui vniuersum so
lent tribuere vnde ē illud: Iouis
omnia plena. Ergo et iouez vt de

us sit: et maxime vt rex deorū: non
alium possunt existimare q; mun
dum: vt in dijs ceteris fm istos su
is partibus regnet. In hāc sentē
tiam etiam quosdam versus vale
rij forani exponit idem varro i eo
libro quem seorsum ab istis de cul
tu deorū scripsit: qui versus hi sūt
Iuppiter omnipotēs regum rex
ipse deusq; Progenitor genitrix
q; deum deus vnus et omnis. Ex
ponuntur autem in eodem libro
ita: cum marem existimarent qui
semen emitteret: feminā que acci
peret: iouemq; esse mūdū: et cuz
omnia semina ex se emittere et se
recipere: cum qua causa inqt scri
psit foran^o. Iuppiter pgenitor ge
nitrixq;: nec minus cuz causa vni
et omnia eundem esse. Abundus
enī vnus et in eo vno omnia sunt.
Cap. X
Um ergo et ianus mūd^o sit:
c et iuppiter mūdus sit: vnus
quisq; sit mūdus: quare duo dij
sunt ianus et iuppiter. Quare seor
sum habent templa: seorsuz aras
diuersa sacra: dissimilia simulacra
Si propterea quia alia vis est pri
mordiorum: alia causarum: et illa
iani et illa iouis nomē accepit: nū
quid si vnus homo in diuersis res
bus duas habeat potestates: aut
duas artes: quia singularū diuer
sa vis ē: ideo duo iudices aut duo
dicuntur artifices. Sic ergo et vn^o
deus cum ipse habeat potestates
primordiorum: ipse causarum: nū
ppter hoc illum duos deos eē ne
cesse ē putari: quia primordia cau
seaz res due sunt. Et si hoc iustuz
putant: etiaz ipm iouem tot deos
esse dicant: quotquot ei cognomi
na propter multas ptes dederit
qm res omnes ex quibus illa co
gnomina sunt adhibita multe at
q; diuerse sunt: ex quib^o pauca cō
memoro. Cap. XI
Iuxerūt enī victorē: inuictū
d opitulū: impulsorem: stato
rem: centūpedā: supinalē: tigilluz
alinum: ruminū: et alia que per se
prosequi longum est. Hec autem
cognomina imposuerunt vni deo

et alij vide
ant dicere
q; ipsemet
iuppit sit
tot^o mōs l
onia totius
mōi vt pa
ruit. s. ca.
vj. Cū q;
cordat hgi
li^o i bucco.
qui egloga
rcia dr. io
uis oia ple
na. Ad qd
erā varro
i qdā libro
quē fec. de
cultu deor
oz extra li
bros. p viij
d reo diui
nis d qd s
li. vi. ca. iij
fctā emēro
adduc h s^o
valerij so
ram. et ex
ponit eos
eo mō q b
reitat au
sans clare
Cap. X.
Um g
c ian^o
rē. in b ca.
fac scārō
nē cōtra ea
q dicunt
sunt arca
ioue et p3 i
rētio aug^o
dic auerō
sua ad h q
ian^o et iup
pit n sunt
duo dij nū
si velint io
uem dicere
tot deos qe
bz agnoia
Cap. XI
a Iuxer
d cū vi
cro: ē rē. i b
ca. aug^o. q
tuoz: ea q
ioui attri
buūt argu
it. et fac i b
ca. tria. qd
pno rētat
noia qd io
uez noiant

et casus nominis assignat. Secundo ibi. ibi ut aduertim. ro-
nem sua terra q habet in pcedenti capitulo. confirmat
Tertio ibi. nolo dicere re. quedam circa nominatos io-
uis reprobat. Nota ho q hic recitat aug. ipemet si q
bn aduertat exponit. na id iuppiter d: victor. q: oia vin-
cit. id inuict. q:

a nemine vincit. id
opitulus. q: indi-
gentib: opitulat
id i pullos. q: h3
potentiaz impelle
di. id statos. q: h3
pratem statucndi
id centupeda. q:
h3 pratem stabili-
endi. et etia in se
stabilis e. vt qsi
centu pedib: in-
miseret id supina-
lis. q: h3 pratem
resupinadi. i. re-
uersandi. id rigil-
lus. q: mudu sup-
porter. Tign. vt
rigillus est lignu
in recto cui alia
supponit. vt ea
sustinet. id alin.
q: alit generalit
oia. id ruminus.
q: ruma. i. mama
alit specialit aia-
lia. Ista noia io-
uis ponit apulei-
us in cosmogra-
phia sua. i. libro
de mundo i fine c
b Nolo dicere
Dic arguit q ih-
lud qd dicit e. s.
de ioue. videlicet
q ipse nominat ru-
min. q: ipse ma-
ma alit aialia co-
tra qd pmo argu-
it. naz videt h
op. uenient
femine q: viro at-
tribui. et per con-
seques iunoi po-
tius q: ioui. nec
hoc esset incoue-
nies iunoni. q: regina deoz. nam ipa haberet sub se de-
am ruminam. re q facta e mentio. s. li. iij. cap. xj. que si-
bi famulare. Dicit aut aug. hic. nolo dicere re. qua-
si dic rer. nolo hoc dicere. sed tamen alius fortasse h
diceret. Secundo ibi. c Logito em posse re. ar-
guir cōtra responsionem que dari posset. posset e n3
dici q iuppiter et iuno idem sunt. sicut innuit Valeri-
us. de quo supra dictum est capitulo. ix. cuius versus
hic replicat Augustinus. Et etiam ista fuit opinio
aliquorum. vt patet supra li. iij. ca. xj. Contra quod

arguit augustinus. quia fm hoc iuppiter erit illa dea
ruminata de qua iam dictum est. Et ita iuppiter nō dy-
ceretur ruminus. sed ruminata. nisi velint dicere eū ru-
minū. q: lactat masculos et ruminā. q: lactat feminas
et tñ ruminata nō ponit inter deos selectos. sed ignobi-
les et plebeios. dē

Progenitor genitricis desu
Quare ergo dicitur est et ru-
minus: cū diligentē fortasse
querentib: ipse inueniat eē
etiā illa diua ruminata. Si em
maiestate deoz recte vide-
bat indignū: vt in vna spica
alter ad curā geniculi: alter
ad volliculi pertineret: quā-
to est indignius. vñā rem in-
firmam: id est vt māmā alan-
tur aialia duoz deoz prates
curare: quoz sit vnus iuppi-
ter rex ipse cunctozum: et hoc
agat non saltē cum piuge sua
sed cū ignobili nescio q rumi-
na: nisi q: ipse est etiā ipa ru-
mina ipse rumin. Ruminus
fortasse p sugentib: marib:
ruminata pro feminis. Dice-
re quippe voluissē illos io-
ui femininū nomen impone-
re nisi et in illis dñb: pgeni-
tor genitricis diceret: et in-
ter alia eius cognōmia lege-
rem: q: etiā pecunia vocare-
tur: quam deā inter illos mu-
nularios inuicim: vt i q r
to libro iam commemorau-
mus. Sed cuz et mares et fe-
mine habeant pecuniaz cur-
non et pecunia et pecuni ap-
pellat: sit sicut ruminā et rumi-
nus ipi viderint. La. XII.
Nam do eleganter
q rōnem huius nominis
reddidit et pecunia
inquit vocat. q: ei sint oia.
cuniam. Capitulū. XII.
Nam vero eleganter re. In hoc ca. arguit bea-
tus augustinus quāto contra ea que ioui at-
tribuunt. dicitur em q iuppiter est pecunia. et
assignat causam. q: pecunie sunt oia. qd reprobat au-
gusti. q: hoc nomen summo deo nō debet attribui. q:
contumeliosum est. vt p3 comparando pecuniam et
oia que pecunie numie possident ad oia que in celo et
in terra cōtinent. inter q pecunia est. in se res satis vil-
alia q dicit aug. in hoc ca. satis patet.

*Adnominari
q iuppiter pecunia
q iuppiter aug. q
no pmo huius*

Liber

Ed quid de hoc ioue rē. In La. XIII
hoc ca. ostendit brūs aug⁹ q⁹ q⁹ vides ex dicitis varro
nis r alioz mltitudo deoz ē supflua. q⁹ oēs reducunt
in vnum iouē. q⁹ vel ipe iupiter se habet ad alios de
os. sicut totū ad partes. r ita extra totū iouem non est
alius de⁹. vel iup
piter est i se sim
plex exis deus.
Est em oia mun
di p oēs pres. dif
fusa. ita q⁹ ex di
uersis partibus
molis huius mū
di quas admini
strat foris diuer
sa nomia. quasi
pluriū deoz cum
tū in rei veritate
sit vn⁹ anim⁹ sum
plex totū mundi
Et verūq⁹ istoz
fuit ab aliq⁹ opo
nari. vt. s. paru
it li. uij. ca. xj. Et
q⁹ aliter istoz sit
danduz pbat q⁹a
ea q⁹ dū alqs arē
buūf etiā iouē cō
ueniūt qd p⁹ de
saturno cui attri
buūf p⁹as satio
nū. r hec eadē ar
tribuit Joui. vt
p⁹ p⁹ varronē ex
ponensē versus
valerij forani. q⁹
s. ca. ix. cū eoz ex
positōe positi sē
scz in textu aug⁹
Et idem etiā pa
ter de genio quez
dicūt deū esse na
ture. vel oim rez
gignendaz. nam
ipe etiāz videt eē
iupiter. vt parz
ex dicitis varrois
exponētis h⁹ sus
forani. Et etiā ex
bis q⁹ alio loco di
cit cū de genio r
aio mūdi loquit.

*Juniter
penial*

**Tulli⁹ in
paradox.**

Magnā rationē diuini no
minis: imo xō ille cui⁹ sunt
oia vilissime r cōtumeliosissi
sime pecunia nuncupa⁹. At
oia iouis sunt q⁹ celo r terra
p⁹inent. inf q⁹ r ipa pecunia i
oib⁹ oino rebus q⁹ ab hoib⁹
noie pecunie possident. Sz
nimirū h avaricia ioui nom
iposuit. vt q⁹ amat pecuni
am: nō quēlibet deum s⁹ ipm
regē oim sibi amare videat.
Longe autē aliud eēt: si diui
tie vocare⁹: aliud nāq⁹ sunt
diuitie: aliud pecunia. Nam
dicim⁹ diuites sapientes: iu
stos: bonos: q⁹ pecunia vel
nulla ē vel pua. Ab agis eniz
sunt x⁹utib⁹ diuites: p⁹ q⁹ eis
etiā in ipis corpaliū rez ne
cessitatibus satis ē q⁹ adest:
paupes xō auaros dicim⁹ sp
inhiātes r egentēs. Quāli
bet em magnas pecūias ha
bere p⁹it: sed in eaz quātacū
q⁹ abundātia nō egere non
p⁹it. Et deū ipm veruz recte
dicim⁹ diuitē non tū pecunia
sed oipotētia. Dicunt itaq⁹
r diuites pecuniosi: s⁹ interi⁹
egeni si cupidi Itē dicuntur
paupes pecunia carētes sed
interi⁹ diuites: si sapientes.
Qualis ē ista theologia de
bet esse sapiēti: vbi rex deoz
eius rei nomē accepit: quam
nemo sapiēs xcupiuit. Quā
to em facili⁹ si aliqd hac docē
na q⁹ ad vitā p⁹teret eterna
salubrit⁹ disceret de⁹ mūdi re
cto: nō ab eis pecunia s⁹ sapi
entia vocare⁹: cui⁹ amor pur
gat a sordib⁹ avaricie: hoc ē
ab amore pecunie

**Ed quid L. XIII
de hoc ioue plura:
ad quez fortasse ce
teri referēdi sunt vt inanis**

duplex opinio. vna q⁹ isti duo non referunt ad aliq⁹s
partes mundi tanq⁹ eis presidentes. sed solū ad act⁹
humanos. pura q⁹ mercurius referat ad sermonem. et
huius opinionis erant illi de quibus dicit in actibus
apostolorum. capitulo. xiiij. q⁹ vocabant barnabam

remaneat deozū opinio plu
rimozū: cum hic ipse sit oēs:
sue q⁹ pres eius vel potesta
tes exultant: siue cum vis
anime quā putat p cūcta dis
fusam: ex p⁹ibus molis hui⁹
in quas visibilis mūdius iste
confurgit r multiplici admi
nistracione nature quasi plu
rium deozū nomia accepit.
Quid ē em saturnus? Un⁹
inquit de principibus deus:
penes quē sationū oim dñat⁹
tus est. Mōne expo sitio ver
suum istozū valery forani sic
sebz: iouē esse mūdū r eum
oia semina ex se emittere r i
se recipere: Ipse est igit⁹ pe
nes quē sationū oim dñat⁹ ē
Quid est genius? Deus est
inquit qui p⁹os⁹ est ac vim
habet oim rerū gignendarū
**Quē aliū hanc vim h⁹ cre
dunt q⁹ mūdū: cui dicitū est
Iupiter oipotēs pgenitor
genitrixq⁹. Et cum alio loco
geniū dicit esse vniuscuiusq⁹
animū rōnalē: r iō eē singu
los singuloz: talē autē mūdū
animū deū esse: ad hoc idem
vriq⁹ reuocat: vt tanq⁹ vni
uersalis genius ipse mundi
animus esse: credat. Hic est
igit⁹ quē appellat iouē: nam si
oim⁹ geni⁹ de⁹: r ois viri ani
mus genius. sequit⁹ vt sit ois
viri anim⁹ de⁹: q⁹ si r ipos ab
horre absurditas ipa com
pellit: restat vt eum singula
riter r excellenter dicant de
um geniū: quē dicunt mun
di animū: ac per hoc iouē
Mercurius La. XIII
m um xō et martē quō
referrēt ad aliquas
ptes mundi: r opera dei que
sunt in elementis nō inuene
runt: r ideo eoa saltē opibus
iouem. paulum
vero mercurium
quoniam ipse es
rat dur xbi. marf
vero referrur ad
bella. Alia opi
nio referebat eos
ad stellas celestes
In isto vero ca
pitulo reprobat
augustinus pri
mam opinionē
r p⁹imo q⁹ ruz ad
mercurium. secū
do q⁹ ruz ad mar
tem. ibi itez quia
nec martē r. con
tra dicta varro
nis arguit probā
do q⁹ non sit ali⁹
deus q⁹ iupiter
Et hoc cōcludit
necessario sup
posito q⁹ mercu
rius non sit ipse
sermo. sed domi
neur sermonibz
siue deozum r bo
minum. siue bo
minum tantum.
nam si domine⁹
sermonibus deo
rum cum absur
dus sit q⁹ aliquis
domineur sermo
ni Jouis. nisi ip
se iupiter sequi
tur q⁹ mercurius
sit iupiter. Si
sermonibus bo
minum tantum.
cum ergo non sit
verisimile q⁹ Jo
ui regi deozum
attribuatur ope
ra idigna. r aliq⁹
dñs digniora. et
dignitas opus sit
loqui q⁹ lactare
peccora. Lactare
vero peccora ar
tribuitur ioui p
pter quod r ipse
dictus est rumi
nus. vt dictum
est supra capi
tulo vndecimo.**

*Ingenio ex dicitis
aug⁹ q⁹ oēs q⁹ o
Sapientia ad iouē r de p⁹stulans dicit*

sequit q̄ multo magis attribuet sibi p̄tā sermonum
n̄roz. q̄ ip̄e ē mercuri⁹. v̄l supposito q̄ mercuri⁹ sit ip̄e
sermo cui p̄cordat multa q̄ de mercurio dicunt. nam
la tunc d̄: mercuri⁹ quasi medi⁹ currēs. q̄ sermo currit
medi⁹ inter hoies. s. loquentē ⁊ audientē. grece v̄o dicitur
hermes. ob
hermēia q̄d ē ser
mo vel interpreta
tio. ⁊ q̄dā alia de
ip̄o dicunt q̄ v̄u
dent idē arguere.
q̄ dato maifeste
appet q̄ mercuri⁹
us nō est de⁹ cuz
sermo plac⁹ stati
desinat eē. Ea v̄o
q̄ hic recitat aug⁹
de mercurio. recit
tor ēt istō. li. viij.
etymologiaz De
marte vero satis
parz intentio au
gustini.

La. XV

In forte il
n̄ le stelle. ⁊c.
In hoc ca. repro
bat b. aug⁹. aliaz
opinione de mer
curio. s. illaz que
ponit eos deoz
t̄n̄ eē stellas illas
q̄ his nomib⁹ ap
pellant hui⁹ opi
nionis fuerūt bi
de q̄b⁹ sapie. xij.
d̄: aut gyrū stella
rum. aut solem
aut lunam esse
rectores orbis
ferrarū. deos pu
tauerūt. ⁊. iij. r̄gū
xyij. adoraue
rūt. v̄niuersaz m̄
linā celi. ⁊ fori
tan ista opinio n̄
discrepat a p̄cedē
ti q̄ ad mentē opi
nanti q̄ q̄ planē
tā mercuri⁹ deū
putant. credunt
ip̄sum dare bo
mini eloquentiā
⁊ eodem modo
planetam martē
causare bella. et
dare victorias.
facit autēz augu
stinus hic duo.
quia p̄mo repro
bat hanc opinio
nem per ea que
conueniunt d̄is

hoim p̄posuerūt: sermocio:
nādi ⁊ belligerandi mistros.
Quoz mercuri⁹ si sermonis
etiā deoz p̄tāez gerit: ip̄i q̄
regi deozum d̄nāz si fm̄ ei⁹ ar
bitriū iuppiter loquit: aut lo
quēdi ab illo accipit faculta
tē: q̄d v̄tiaz absurdū est. Si
aut̄ illi humani t̄m̄ sermonis
potestas tributa p̄hibet: nō
ē credibile ad lactādos mā
ma nō solū pueros sed etiaz
pecora v̄n̄ rumin⁹ cognomi
nar⁹ est iouē descendere vo
luisse: ⁊ curā n̄ri sermōis qua
pecozib⁹ antecellim⁹ ad se p̄
tinere voluisse. ac p̄hoc idēz
ip̄e ē iouis atq̄ mercuri⁹. q̄
si sermo ip̄e d̄: esse mercuri⁹
sicut illa q̄ de eo interpretant̄
ōndunt. Hāc ideo mercuri⁹ q̄
si medi⁹ currēs dicit̄ appella
lar⁹: q̄ sermo currat in̄ ho
mines medi⁹. id̄ hermes gre
ci q̄d sermo v̄l interpretatio: q̄
v̄tiaz ad sermonē p̄tinet her
menia d̄: id̄ ⁊ mercib⁹ p̄esse:
q̄ inter v̄dentes ⁊ emētes
sermo sit medi⁹. id̄ alas ei in
capite ⁊ pedib⁹ ponit volen
tes significare volucrē ferri
paera sermonē: id̄ nunciū di
ctū: quoniā p̄ sermonē oīa co
gitata enūcian̄. Si q̄ mercuri⁹
ip̄e sermo ē: etiā ip̄is p̄tē
tib⁹ de⁹ nō est: s̄ cū sibi deos
faciūt eos q̄ nec demones s̄
imūdis supplicādo spiritib⁹:
possident̄ ab eis q̄ nō d̄ij s̄ de
mones sunt. Itē q̄ nec mar
ti aliq̄d elemētū vel p̄tē mun
di inuēire potuerūt vbi age
ret opa q̄liaciūq̄ nature deū
belli eē dixerūt: q̄d op⁹ ē ho
minū ⁊ optabile eis nō ē. Si
q̄ pacē p̄petuā felicitas daret
mars q̄d ageret nō haberet
Si aut̄ ip̄m bellū est mars si
cui sermo mercurius: v̄tiaz

aliq̄s selectis. quozum nominibus appellanur planete
aliqui. sicut ē d̄ ioue venere ⁊ saturno. secundo vero
per ea q̄ verificant de iano deo selecto. cui⁹ nō ē nulla
stella nominatur. ibi quare autem ianus ⁊c. Ad in
tellegentiam vero huius capituli noranda sunt tria.

q̄ manifestū ē q̄ nō sit de⁹: tā
nō sit ⁊ bellū q̄d vel falso vo
cef deus.

La. XV

In forte ille stelle
n̄ sunt hi dy quas eo
ruz appellauere no
minibus Nam stellam quan
dam vocant mercuriuz: quā
dam itidem martem: sed ibi
est ⁊ illa quam vocant iouez
⁊ tamen eis mundus ē iouis
Ibi quam vocant saturnū: ⁊
t̄n̄ ei p̄ter eā dāt nō puā sub
stātia: omnium videlicet se
minum. Ibi est ⁊ illa omniuz
clarissīma que ab eis appella
tur venus: ⁊ tamen eandēz
venerem esse etiam lunā vo
lunt: q̄uis de illo fulgentissi
mo sidere apud eos tanq̄ de
malo aureo iuno venusq̄ cō
tendant. Luciferum enim q̄
dam veneris: quidam dicūt
esse iunonis: sed vt solet ve
nus iunonē vincit. Hāc mu
to plures eam stellam vene
ri tribuunt: ita vt vix eozum
quisq̄ reperiat qui aliud opi
netur. Quis autēz non ride
at cū regē oīm iouē dicāt: q̄
stella ei⁹ a stella veneris tan
ta vincitur claritate Tanto
em̄ esse debuit ceteri illa ful
gentior: quanto est ipse po
tentior. Respondent id̄ sic vi
dēt: q̄ illa que putat obscu
rior: superior ē: atq̄ a tris id̄
ge remotior. Si ergo superi
orē locuz maior dignitas me
ruit: quare saturnus ibi est
ioue superior. An vanitas fa
bule que regem iouē facē nō
potuit vsq̄ ad sidera pueni
ret: q̄ non valuit saturnus
in regno suo neq̄ in capito
lio: saltem est permittus obti
nere in celo. Quare aut̄ ia
nus non accepit aliquaz stel
lā: si p̄pterea q̄ mundus est

Primum est. q̄
ocraua sp̄era in
qua sunt stelle
le fixe ⁊ oīa signa
⁊c. q̄ d̄ d̄ic̄ aug⁹ q̄
nō sūt singule. ⁊z
constant ex pluri
bus stellis ⁊ sunt
loco superiores.
q̄ planete. Et ei
sunt septem pla
nere. Illorum sa
turnus est omni
um sublimior. p̄
illum immediate
est iuppiter. ⁊ p̄
teuez mars. post
mariem sol. post
solem venus. p̄
venerem mercuri
us. post mercuri
um luna omniuz
infima. Aliud est
q̄ ven⁹ inter om
nes planetas vel
stellas alias post
solem ⁊ lunaz est
lucidior ⁊ pulchr
or. quo ad aspe
ctum nostruz. v̄n̄
de et fm̄ marcia
num in astrono
mia sua. ip̄sa est
tertium corpus
celestē quod cau
sas ymbraz sensē
bilem. Tertium
est q̄ fabulaz illā
que dicit q̄ iuno
et venus inter se
contendebant de
pomo aureo vira
q̄ earum sibi po
mum vendicante
vbi dicitur vene
rem in causa vit
cisse et pomum il
lud habuisse. in
terpretantur qui
dam de lucifero.
quia olim quidaz
dixerunt luciferū
esse iunonem. vo
lentes scilicet euz
esse planetam di
stinctum a vene
ret vocari iuno
nem. videbatur
cū eis q̄ q̄ iuno

*De p̄tā p̄p̄ta
Istana p̄p̄ta*

*De p̄tā p̄p̄ta
quē p̄p̄ta*

fuit regina deoz pulcherrima stel la sibi deobarat tribu. qda vo no ee aliu qz veneret z ia null' tenet qz sit iuno s3 oca vo cant veneret luciferu ita qz lucifer z venus snt idem planera ppe qdia ven' in ca illa di cit viasse iunone Disyistis sat' pa ret intentio aug'. Die vo hic aug' qz qda volunt ve nere ee luna qz no intelligendu e de ista stella q ven' appellat sed d ista stella que lucifer hoc autem videt voluisse virgile' li. j. cneidos. vbi adducit cneaz ve nere vocantez vir gine z sorore phe bi. id est solis. na soror phebi n in git nisi diana. id e luna. vt dicitur cap lo sequenti.

Ca. XVI
a Pollines
a quis re.
 In h ca. p sequit bris aug' interpretatione ali oza deoz selecto ru de qbo nondz e disputatu. z fa cit duo. qz primo recitat interpretati one naturalē que fit de djs illis se cundo zcludit ex dictis qra d'isso nātia e in interp / ratiōibz illis vbi ac p h oca zc. In pmao pte facit mētionē de apollī ne z diana quam vocat germanaz apollinis. qz fin / gis qz iuppit ex la tonafilia dei giga tis genuit apollī nē z diana. fuerit ar duo apollines dñ facti. vt pater p augu ifra. li. xv. ii. ca. rii.

z oca in illo sunt z iouis mū dus est: z habet tamen? An iste causam suam composuit vt potuit: z p vna stella quā non habet inter sidera tot fa cies accepit in terra: Dein de si ppter solas stellas mer curiū z martem partes mun di putant vt eos deos habe ret possint: quia vtiqz fmo z bellum non sunt partes mū di sed actus hominum: cur arietī: z tauro: et cancro: et scorpioni: Leterisqz huius modi que celestia signa nu merant: z stellis non singu lis sed z singula pluribus cō stāt: superiusqz isti i sūmo ce lo perhibēt collocata vbi cō stantior: motus inerrabilem meatum sideribus pber: nul las aras: nulla sacra: nulla tē pla fecerunt: nec deos nō di co iter hos selectos: sed nec inter illos quidem quasi ple beios habuefr.

Ca. XVI
a Pollinem quis diui natozem z medicū ve lint: tamē vt in aliqua pte mūdi statuerēt: ipm etiā solē ee dixit: dianamqz ger manāet' similit' lunā: z vñs p sidere: vnder virginem vo lunt: qz via nihil pariat: z iso abos sagittas habere: qz ipsa duo sidera e celo radios ter ras vsqz ptendāt. Vulcanū volunt ignē mūdī: neptunū z aquas mūdī dicitēmpatēz h est oca terrenāz infimā pte mundi. Liberum z cererēz pponunt seminis: vel illū masculinis: illam femininis: vel illum liquorē: illā vero ari ditati seminū. Et hoc vtiqz totum refertur ad mundum id est ad iouem: qui propte rea' dictus e progenitor: ge nitrixqz: qz omnia semina ex se emitteret z in se reciperet. Quando quidē etiā matre z magnā eandē cererē volunt quam nihil aliud dicunt esse qz terram: eamqz perhibent.

z iunonem. Et ideo ei secun das causas tribuunt rerū cū tamen ioui sit dictū: proge ni tor: genitrixqz deū: qz f3 eos totus iste mūd' e iouis. Ad i neruā etiā quia eam huma nis artibus preposuerūt nec inuenerūt vel stellā vbi eam ponerent: eandem vel sum mum ethera vel etiam lunā esse dixerunt. Vestam quo qz ipsam propterea deorum maximam putauerunt qz ip sa sit terra: quis ignem mun di leuiores qui pertineat ad vñs hominum faciem non violentiorem qualis vulca ni est: ei deputanduz esse cre diderūt. Ac per h oca istos selectos deos hunc esse mun dum volunt: in quibusdam ptes eius. Vniuersum sicut iouem: partes eius vt genit um: vt matrem magnam vt solem: vt lunam: vel potius apollinem et dianam: et ali quando vñs deū res plures aliqñ vñs rez deos plures fa ciūt. Mā vñ deus res plures sūt: sicut ipse iuppiter. Et mū dus em tot' iuppiter. z solū celū iuppiter: z sola stella iup piter habet z dicit. Itemqz iuno secundaruz causarū do mina z iuno aer z iuno terra z si venerē viceret: iuno stel la similit' Adinerua summus ether: et minerva itidem lu na: quā ee in etheris infimo limite existimant. Vñādo rē deos plures ita faciūt. Et ia nus est mūdus z iuppit'. Sic z iuno e tra z mī magna z ce res.

Ca. XVII
e T sicut hec qz exēpli gratia cōmēorauit: ita z cetera nō explicāt s' potius implicant: sicut impetus er / rabunde opinionis impule / rit: ita huc atqz illuc hinc at qz illinc insiliunt z resiliūt vt ipse varro de omnibus dubita re qz aliqd affirmare malue

b Diteparrē. oca. dis pater est vna dicio. voca tur aut pluto dis pater.
 c Liberū z cerē rez preponunt se minibus. ita etiā preponunt saturnum vt pater in / fra. ca. rii. Leres autem est eadem que et libera alio noie appellat.
 d Dicitur est p genitor genitrixqz. Hoc parit ex b s' b' lozant supra ca. r.
 e Lamez perbi bent et iunonem. z hoc fuit probar tum per verusqz galij supra. li. iiij. capi. r.
 f Vestam quo qz ipsam zc. de vesta qz vocatur. quandoqz ignis. quandoqz terra. dixi supra. li. iij. ca. r.
 g Nō violenti orem qualis vul cant est zc. vulca nus est deus fa / borum z ignis qz saba vntur.
 h Solū celum iuppit. vnder ouis dius li. iij. de fa stis sic dicit. Sub iouē durauit mul tis immota dieb' i. Et si veneret vinceret zc. Hoc dicit ppter conē tionē de pomo au reo. d qz caplo si ccedēti dicit est.
 Ca. XIII
 a T sic hec zc. In h ca. ang' ondit qz interpretatōes co rū qz de djs dicit n hnt certitudinē eoz qz dicit. imo nec ea sciunt que firmū credūt sed quasi opinando loquūt qd p' bar p duas aucta res varrois. Et

De fangtis Ind. varr' no est simile

autē hic aduertēdū. q̄ sicut patuit. s. li. vj. ca. iij. var
 ro de rebz diuinis coposuit q̄nq; ternarios libroz. in
 q̄nti s̄o r̄ vltimi li. j. determinat de d̄ijs certis. in sc̄do
 de d̄ijs incertis. in tertio s̄o de d̄ijs selectis p̄ma s̄o au
 cronas sumit ex sc̄do li. i. q̄ etiā facit mentōz de his q̄
 dixerat in p̄mo li
 bro di. sic. Lū in
 hoc libello vide
 licet sc̄do q̄ est de
 d̄ijs incertis dubi
 as de d̄ijs opini
 ones posuero. re
 phendi nō debeo
 i. nō sum rephēsi
 bilis. q̄uis ea q̄
 dico in h̄ libello.
 dico dubitādo r̄
 opinando. q̄ em̄
 putabit iudicari
 q̄ptere r̄ posse. i.
 q̄ putat q̄ illa q̄
 ego dicā deberēt
 iudicari. i. cū cer
 titudine p̄nūcia
 ri. r̄ h̄ posse fieri
 cū audierit faciet
 ip̄e. i. cū audierit
 q̄ dicā p̄nūciat
 ip̄e cum certitudi
 ne r̄ asserat ea p̄
 certo. q. d. ego nō
 faciā. faciat ali
 ego citi p̄rduci
 possum vt in p̄i
 mo libro q̄ dixi. s.
 d̄ d̄ijs certis i du
 bitationē reuocē
 q̄ in hoc q̄ p̄scri
 bā oīa ad aliquaz
 dirigā summā. i.
 certitudinē oīa q̄
 scribā i h̄ li. sc̄do
 q̄ est de d̄ijs incer
 tis. Sc̄da s̄o au
 cronas sumit ex
 tertio li. p̄dicō.
 vbi varro allu
 dit diero reno
 phāis. q̄ dixit qd
 putē r̄ nō qd̄ r̄ē
 dā. i. nunq̄d r̄āq̄
 mibi certū defen
 dā vel ponā. ho
 minis em̄ est.

La. XVIII

a E quibz
 d̄ credibili
 or. r̄. In
 hoc ca. ostendit
 b̄catus auḡ. q̄
 credibilior est inf
 p̄ratio rationum

rit. Nam vt triuz extremoz
 p̄mū cū de d̄ijs certis absoluit
 set libz i alio d̄ d̄ijs i certis di
 cere ingressus ait. Lū in hoc
 libello dubias de d̄ijs opinio
 nes posuero: reprehendinō
 debeo. Qui enim putabit iu
 dicari oportere r̄ posse: cum
 audierit faciet ip̄e. Ego citi
 us perduci possum: vt in p̄i
 mo libro que dixi in dubi
 tationem reuocem q̄ in hoc q̄
 perferibaz omnia ad aliquā
 dirigam summam. Ita non
 solum istum de d̄ijs incer
 tis. sed etiam illum de certis
 fecit incertuz. In tertio por
 ro isto de d̄ijs selectis postea
 q̄ prelocut^o est: quod ex na
 turali theologia preloquen
 dum putauit: ingressur^o hu
 ius ciuilis theologie vanita
 tes r̄ insanias mēdaces: vbi
 cum non soluz non ducebat
 rerum veritas: sed etiaz ma
 ior: um premebat aucto: itas
 De d̄ijs inquit populi roma
 ni publicis q̄bus edes dedi
 cauerunt: eosq; pluribus si
 gnis ornatos norauerunt: i
 hoc libro scribā: sed vt xeno
 phanes coloph. onius scribit
 qd̄ putē non quid cōtendaz
 ponā. hoīs em̄ ē hec opina
 ri: dei scire. Reruz igitur nō
 comprehensaruz: nec firmis
 sime creditarū: sed opinata
 rū: r̄ dubitandarū sermonez
 trepidus pollicet: dicitur^o ea
 que ab hoībuz instituta sūt.
 Neq; em̄ sicut sciebat eē mū
 dū: esse celū r̄ terrā: celū s̄ide
 rib^o fulgidū terrā seminibus
 fertilē: atq; hmōi cetera: sic
 hanc torā molē atq; naturā
 viquadā inuisibili atq; p̄po
 tenti regi atq; ministrari cer

de his que d̄ijs attribuuntur que dicit eos esse homi
 nes. et ad hystoriam refert ea que de eis dicuntur. q̄
 illa que refert ea ad cās vel effectus naturales r̄ pro
 bar per hoc quod de ioue dicitur ipsum suum patre
 vicisse. r̄ de regno expulisse. nam credibilis est q̄ iaz
 hoc sit q̄ saturn^o
 fuit crudelis i fi
 lios suos. prop̄
 qd̄ dicit filios su
 os deuorasse. r̄ q̄
 in p̄ter partim
 metu patris. par
 tim cupiditate re
 gni cū patre bel
 lauerat r̄ vicerat
 q̄ illō quod var
 ro fingit. videt
 cēt q̄ ideo hoc d̄
 de ioue. q̄ ip̄e est
 causa r̄ saturn^o
 semen. q̄ fm hoc
 cum causa semp
 precedat semen.
 nec vnq; generet
 ex semine. sequit
 q̄ non sit genu^o.
 a saturno. cuius
 op̄ ositum dicit
 varro.

La. XVIII

d̄ credibilior reddif
 rō: cū phibent ho

mines fuisse: r̄ vnicuiq; eoz
 ab his actib^o: casib^o: morib^o:
 q̄s in vita duxerūt vel vitu
 peritū vel laudē: vel nobilita
 tem vel ignominiam vel co
 gnomen accessisse vel nomē
 ex eoz ingenio: qui eos adu
 lando deos esse voluerunt:
 atq; hec paulatim per animas
 hoīm demonibus similes et
 ludicrarum rerū auidas irre
 pendō: longe lateq; vulga
 runt: ornantibus ea menda
 cijs poetarum: r̄ ad ea fallaci
 bus spiritibus seducētib^o:
 Facilius em̄ fieri potuit vt
 inuenis impius vt ab impio
 patre interfici metū: r̄ aui
 dus regni patre pelleret re
 gno: q̄ id qd̄ iste interpretatur
 ideo saturnum patrē a ioue
 filio supatū: qd̄ an sit ei^o cau
 sa que p̄tinet ad iouem: q̄ se
 men qd̄ p̄tinet ad saturnum
 si em̄ hoc ita esset nūq; satur
 nus prior fuisset: nec pat^o Jo
 uis esset Semp em̄ semē cau
 sa p̄cedit: nec vnq; generat
 ex semine. Sed cum conant
 vanissimas fabulas siue ho
 minum res gestas: velut na
 turalib^o interpretationib^o ho
 norare etiam hoīes acutissi
 mi tātas patiunt angustias.
 vt eoz q̄ vanitatem dolere

La. XIX

a Saturnū inquit di
 cerūt: que nata ex

hoc sit q̄ saturn^o
 fuit crudelis i fi
 lios suos. prop̄
 qd̄ dicit filios su
 os deuorasse. r̄ q̄
 in p̄ter partim
 metu patris. par
 tim cupiditate re
 gni cū patre bel
 lauerat r̄ vicerat
 q̄ illō quod var
 ro fingit. videt
 cēt q̄ ideo hoc d̄
 de ioue. q̄ ip̄e est
 causa r̄ saturn^o
 semen. q̄ fm hoc
 cum causa semp
 precedat semen.
 nec vnq; generet
 ex semine. sequit
 q̄ non sit genu^o.
 a saturno. cuius
 op̄ ositum dicit
 varro.

La. XIX

a Saturnū
 i inq̄t di
 cerunt.
 r̄. In hoc cap
 itulo ostendit au
 gustinus q̄ inter
 pretationes eoz
 naturales de sa
 turno sunt false.
 impertinētes eti
 am r̄ seip̄os de
 struentes. Et re
 probat in hoc ca
 pitulo quinq; in
 terpretationes r̄
 earum reductio
 nes de his que sa
 turno attribuun
 tur. vt patet.
 Tangit autem h̄
 in principio fa
 bulam de satur
 no q̄ videlicet ele
 bam loco filij sui
 deuorauit. quam
 supra posui capi
 tulo nono repro
 bar auḡst. inter
 pretōz h̄ fabule

Zebat vt iunior
 de saturno q̄ p̄tinet

b Falce habz inqt rē. Sic reprobat scdm interpretatōz
 varrois de h q saturno dī habere falcē. sic em forma
 bat simulacri eius butus rōnes reddit varro historica
 quā aug^o. reprobatet dicitis varronis alijs. Et scēda
 sunt h duo. Prū
 mū ē q saturno p
 mo reguit i creta
 200 ibi regitē cō
 stat fuisse ibi agri
 culturā. postmo
 dū regnavit i ita
 lia cū iano. 2 ibi
 oñ aductū suū nō
 fuit agricultura.
 s3 tū dicit eutropi
 us li. j. q ipē ad
 buc rudes plos
 f. italie domos e
 dificare. terras i
 colere plātare vi
 neas docuit. anq
 būant moribz vi
 uere. cū antea se
 miseris glāditum
 nīmō alimēt. vi
 tā sustērarēt. pro
 qbus meritis ab
 indocti 2 rustica
 mltitudine dē ap
 pellarē. Et q p3
 q sbeo i italia in
 cepit agriculcu
 ra. p qd attri
 buūt sibi falcem
 qd hō aug^o. dicit
 et rēpe nō fuisse
 agriculturā. vñ i
 relligēdum ē q ad
 pncipiū regni sui
 vel pot^o h dicit
 fm iniaz varro
 nis quē ad 3 fm
 mādu h adducit.
 Scdo hō p dicit
 varrois sciēdū ē
 q poete fincerūt
 qtuoz scēla seu tē
 pora vñū aureuz
 2 illud fuit pmo3
 s3 saturno. scdm
 fuit argēreū s3 to
 ne. tertiu fuit cre
 um. 2 qm ferreū
 q incepit mūdus
 vndiqz bellis ple
 nus ē. Assignat
 q varro cām qre
 pota rpa. vics lei
 culi aurei attribuit saturno pot^o q ioui. 2 dicit q
 hoc ē q semē attribuit saturno 2 pmo vicerūt boies 3
 semibz q pmo nascebant spōre. q fm varronē s3 sa
 turno vicerūt boies sine agricultura. c Deinde
 iō dicit. Sic reprobat aug^o interpretatōe tertia3 vics

causaz que reddid de hoc q saturno imolāt pueri a q
 busdam. sicut a penis. i. afris seu carrbaginensibz. de
 quibz dicit orosius li. iij. Carrbaginēsis qpc boies
 vt victimas imolabant ceteroz impuberes. sicut enaz
 fecerūt h de qui
 bus dicit. ps. Et
 imolauerūt filios
 suos 2 filias suas
 demonijs. qdam
 hō imolauerunt
 boies maiores. eti
 as. sic galli. Lō
 simile narrat orō
 stus d bus inde ri
 rōno egypti q in
 nocentuz boisp
 tum suoz sangui
 nē dīs suis ppi
 nauit. dicit en
 am in theologia ar
 tis magice q sa
 crificat boies est
 pcpuz 2 effica
 cissimū sacrifici
 um. Constat em
 q demones hoc
 sacrificium ma
 gis acceptant. de
 lectant tam in cru
 delitate sacrifici
 is qz etiam in ef
 fusione humane
 sanguinis popt
 oētuz quo domi
 nem odiunt.

d Q celum in
 quit patrem rē.
 Sic reprobat q
 tam interpretati
 onem. id est assu
 gnationem cause
 quare saturnus
 dicitur filius ce
 li esse 2 patris sui
 vitilia amputat
 se. 2 patet inco
 ntratio augustini.

e Chronon ap
 pellaruz rē. Sic
 ponit interpreta
 tionem quoniam
 que scilicet redē
 dit causam qua
 re saturnus ap
 pellarur apud grecos chronos. id est tempus. 2 patet
 intentio augustini. Sciendum est autē q fm iō dōz
 libro octauo etymologiaz alie assignantur cause co
 rum que de saturno dicuntur quā vñ iō assignat
 hoc libro.

a gallis: quia omnium semi
 num optimum est genus hu
 manum. De hac crudelissi
 ma vanitate quid opus est
 plura dicere: hoc potius ad
 uertamus atqz teneamus: re
 has interpretationes nō re
 ferri ad verum deum: viua3
 incorpoream: incommutabi
 lem3 naturam: a quo vita i
 eternum beata poscenda est
 sed earum esse fines in reb3
 corporalibus temporalibus
 mutabilibus atqz mortalib3
 Quod celum inquit patres
 saturnus castrasse in fabu
 lis dicitur: hoc significat pe
 nes saturnum non penes ce
 lum semen esse diuinuz. hoc
 propterea quantum intelli
 gidatur: quia nihil in celo de
 seminibus nascitur. Sed ec
 ce saturnus si celi est filius.
 iouis est filius. Celum enim
 esse iouem innumerabiliter
 2 diligenter affirmant. Ita
 ista que a veritate non veni
 unt: plerūqz 2 nullo ipellen
 te seipsa subuertunt. L hō
 non appellatum dicit: quod
 greco vocabulo signat tem
 poris spacium: sine quo se
 men inquit non potest esse
 fecundum. Hec 2 alia de sa
 turno multa dicuntur: et ad
 semen omnia referuntur.
 Sed saltem saturnus semi
 nibus cū tanta ista potestate
 sufficeret. Quid ad hec dij
 alij requiruntur: maxime li
 ber et libera que est ceres?
 De quibus rursus quo ad se
 men attinet tanta dicit: qua
 si de saturno nihil dixerit.

In ceteris autē sacris rē. In hoc capitulo ponit beatus augustinus interpretatio nem varronis de sacris ceteris que eleusina ap pellantur a quadam civitate grece que eleusis vocat vbi ista sacra celebrabant p̄cipue rapō arbeniēses cri am fuerunt nobi

lissima. Unde ad intellectu hui⁹ ca pituli sciendū est q̄ fabulā d̄ repta proserpine filie cereris ponit out diuis libro. iij. d̄ factis diffuse dū cens. q̄ in sicilia cum proserpina quadam die am bularet per p̄ta / ta puellis suis co mitata ⁊ vidisset flores in cop̄ta. i. cepit ip̄a vna cu3 puellis suis colli gere. Luz autem ip̄a ⁊ etiam ipse puelle eius circa horum collectio nem multum est sent intente. cōri git puellas a sua domina separari ⁊ relicta fuit pro serpina sola. qd̄ cernēs pluto mor eam rapuit ⁊ ad inferos secus du xit. puelle vero re uerse vt flores col lectos proserpi ne p̄sentarent. cū eam clamantem nullatenus inue nissent vltariho n. ontes implent Leres t̄nc clamo ribus puellarum anonica cum au disse filiam suaz raptam. ince pit etiam vltare. et alis clamoribus filiam suam vo care. ⁊ discurren do per multa lo ca recurrere. Lū

q̄ per diuersas terras eam multis diebus quesset. i. ciuna manens. nec consolationem recipiens. conti git eam venire ad portum atheniensem. iuxta quem in loco vbi postmodum ciuitas eleusina cōstructa est so det sub diuo multis diebus sola ⁊ mesta. vbi fuerunt agri celei semis. qui eam in domum suam intro duxit ⁊ eam comedere fecit. postmodum vero omnes terras circūiens. ⁊ filiam suam querens cum eam nul

¶ Ceteris at La. XX

i sacri p̄dicant illa eleu sina q̄ ap̄d arbeniēses nobilissima fuit de qb̄ iste nihil iterp̄at. nisi qd̄ attinet ad frumentū qd̄ cereo inue nit: ⁊ ad p̄serpinā quā rapiē te orco pd̄didit. ⁊ hāc ip̄am di cit significare fecunditatē se minuz. q̄ cū defuisset q̄dam tpe eadēq̄ sterilitate fra me reret: exortā eē op̄iōz q̄ filiā cereris. i. ip̄az fecunditatē q̄ a p̄serpēdo p̄serpina deā eēt: orco abstulerat: ⁊ apud infe ros detinuerat. Que res cū fuisset luctu publico celebra ta: q̄ rursus eadē fecunditas redijt: p̄serpina reddita ex ortā eē leticiā: ⁊ ex h̄ ei solē nia instituta. Die deinde m̄t ra in mysterijs ei⁹ tradi q̄ in si ad frugū iuētionē n̄ p̄me ant.

La. XXI

¶ Az no liberi sacra que liquidis semib⁹: ac p̄ h̄ si solū liq̄ibus fructuū quoz q̄dā mō p̄marū vinū te net: veruētia semib⁹ aialuz p̄fecerit: ad q̄tā turpidinē p̄ uenerit piget qd̄ dicere pro pter fmōis lōgitudinē: p̄ p̄t sup̄bā istoz hebetudinē n̄ fi get. Inter cetera que p̄ter mittere (quoniā m̄ta sunt) cogoz in italie compitis que dam diē sacra liberi celebra ta c̄h̄ tanta licentia turpitu dinis: vt in eius honorē pu denda virilia colerentur: nō

La. XXII

mo ip̄onebat p̄lostellis. i. vehicul⁹ p̄uis. ⁊ de loco illo postmodū publice p̄ferebat i caratē ⁊ circa ip̄m vtz in tra fiebat p̄sissima. ⁊ p̄ hūc elrū libero ex bitū semia p̄ uenit i agr̄. ⁊ ois ab eis fascinatio tolleret. Est at fa sciaro icatario Lōsuecit at m̄lieres malcfice suis icā tatōib⁹ segetes ⁊ alios fruct⁹ corū q̄s oderāt. vlt q̄bno cere volebat corrūge. ⁊ q̄nq̄ fiebat h̄ solo aspectu. ⁊ n̄ diē h̄ gūl⁹ i buz. Nescio q̄s tencros oculos mibi fa

libi reperisset terram deseruit ⁊ celos petiuit. vbi a so le dictum est sibi q̄ orcus. id est pluto frater iouis eaz raptam secum duxerat. deponit ergo ceres foroz iouis querelam de plutone eo q̄ filiam suam quam de ioue habuerat (nā proserpina filia iouis erat) sic raptā ab

duxerat. ⁊ tandē victus iuppiter compassionē ce reris que ad filiā suam volebat ois no descendere n̄ si ei restitueretur sic statuit vt vide licet sex mensib⁹ anni proserpina esset cum matre sua ⁊ alios sex mē sibus cum pluto nē marito et par truo suo quo a io ue concessio. rece pit ceres animuz p̄stinum ⁊ vebe menter cōsolata. ē reddita fertilita te q̄ diu defecerat h̄c ex ovidio. Ex q̄bus p̄tz intēno augustin⁹ scien t̄ n̄ q̄ h̄ fm̄ vna3 interpretationē p̄ser pina sit ēre fecun ditas. n̄ fm̄ aliā ē inferio: ps ēre vt p̄tz infra ca. xxiij. a Az no liberi i sacra rē In h̄ ca. oūdū. b. aug⁹ ex eo q̄ varro nar ratō celebratōe sa croz q̄dā cū q̄s ra turpidie d̄h̄ col lūf ⁊ oūdū h̄ p̄ ca q̄ fiebat i italia in celebratōe sacroz liberi p̄ris. i. bac/ cbi q̄ n̄ solū d̄: a. vmi h̄enādū p̄f̄ō re semib⁹ aialū ⁊ iō i bonoz ei⁹. mē h̄ v̄ v̄ i lē i cōp̄tū. i. lo q̄ vbi m̄lievi excurrūt sic lo cus eēt parul⁹ ml tū ⁊ frequētat⁹ p̄

mo ip̄onebat p̄lostellis. i. vehicul⁹ p̄uis. ⁊ de loco illo postmodū publice p̄ferebat i caratē ⁊ circa ip̄m vtz in tra fiebat p̄sissima. ⁊ p̄ hūc elrū libero ex bitū semia p̄ uenit i agr̄. ⁊ ois ab eis fascinatio tolleret. Est at fa sciaro icatario Lōsuecit at m̄lieres malcfice suis icā tatōib⁹ segetes ⁊ alios fruct⁹ corū q̄s oderāt. vlt q̄bno cere volebat corrūge. ⁊ q̄nq̄ fiebat h̄ solo aspectu. ⁊ n̄ diē h̄ gūl⁹ i buz. Nescio q̄s tencros oculos mibi fa

faltē aliquantum verecū dioze secreto sed in propatu lo exultante nequicia: Nam hoc turpe membrum liberi p dies festos cum honore ma gno plostellis impositū p̄t p̄ rura incomptis: et vltq̄ in vrbēz postea vectabatur In oppido autem launio vnus libero totus mensis tribue batur: cuius diebus omnes verbis flagitiosissimis vrbēa tur: donec illud membrum per forum transuectum esset atq̄ in loco suo quiesceret. Qui membro honesto ma trem familias honestissimā palam coronā necesse erat i ponere. Sic videlicet liber deus placandus fuerat pro euentibus seminum sic ab a gris fascino repellenda: vt matrona facere cogeret in publico: quod nec mere trix si matrone spectarent p mitti debuit in teatro pro pter hoc saturnus solus cre ditus est non sufficere posse seminibus vt occasiones m̄tiplicandozum deozum im munda anima reperiret: et ab vno vero deo merito im mundicie destituta: ac per multos falsos auiditate ma ioris immundicie prostitu ta: ista sacrilegia sacra nomi narer: seseq̄ spurcorum de monum turbis conuolant dam: polluentamq̄ prebe ret.

La. XXII

Liber

scinat hēdos. a
La. XXII.
Am utiqz habebat
salacia rē
In hoc capitulo
beat⁹ Augustin⁹
reprobat ea que
dicuntur de ne-
ptuno qui est de⁹
maris. et ponit in
numero deorū se-
lectorum. ac dea
salacia. et dea ve-
nilita yxonibus su-
ta. Quōd autēz di-
singuar in istas
deas. et qz qñqz sa-
lacia vocat infe-
riorem ptem ma-
ris. quando qz qz
superiore partē sa-
tis infra.

La. XXIII
a
Empe
n vna est
fra rē.
In hoc capitulo
improbat beatus
augustinus. ea q
dicuntur de ter-
ra que etiam iter
deas selectas qz
uis sub nomine
vel nominibus a-
lijs numeratur.
habet enim mul-
ta nomina. vti in
hoc capitulo p3
et alias dictū fuit
Et facit in hoc ca-
pitulo duo. quia
primo reprobat
hoc qz dicitur ter-
ram esse deam.
Secundo hoc qz
vni tūc multa nu-
mina id est multi
dij attribuuntur
ibi. Sed hoc di-
co ps rē. In hac
p3e facit tria. nā
primo probat ter-
ram non esse deā
Secundo de ter-
ra et alijs partib⁹
mundi ponit sen-
tentias varronis
ad theologiā na-
turalem pertinē-
tem. ibi. Et certe
ide mvarro. Ter-
tio r̄ vocat ad the-
ologiam civilem

Am utiqz habebat sa-
lacia neptun⁹ yxonēz
quā inferiore aquam
maris eē dixerit: vt qd illi ad-
iūcta ē et venilia: nisi vt sine
vlla cā necessarioz sacrozuz
sola libidine aie pstitute mlti-
plicaret iuitatio demonio-
rū: Sz pferat in p̄tatio p̄cla-
re theologie q nos ab ista re-
p̄hensioe reddita rōne cōpe-
scat. Venilia inq̄t vnda est q
ad litt⁹ v̄it. Salacia q̄ i salū
f̄dit. Lur q̄ deē sūt due cū sit
vna vnda q̄ v̄it et redit. Rē
pe ipa ē exestuās in mltā mū-
na libido v̄esana. Quis em̄
aqua nō geminet queit et re-
dit: hui⁹ tñ occasioe vanitat⁹
duob⁹ demonijs iuitat⁹: am-
pli⁹ ania cōmaculat: q̄ it et re-
dit: hui⁹ tñ occasioe vanitat⁹
duob⁹ demonijs iuitat⁹: apli-
us aia cōmaculat q̄ it et nō re-
dit. Quē te varro: vel vos
q̄ tā doctoꝝ hoīm talia sc̄pta
legistis: et aliqd magnū vos
didicisse iactatis in p̄tami b̄
nolo dicere fm illā etnā incō-
mutabileqz nāz q̄ sol⁹ ē de⁹ sz
saltē fm aiam mōi et p̄es ei⁹
qz deos veros eē existimat⁹
p̄artē aie mūdi q̄ mare per-
meat: deū vob fecisse neptu-
nū v̄tūqz tolerabilioris ē er-
rons: ita ne vnda ad litt⁹ ve-
niēs: et in salū rediēs due sūt
ptes mūdi aut due ptes anse
mūdi. Quis v̄m ita despiciat
vt h̄ sapiat: Lur q̄ vob duas
deas fecerit: nisi qz p̄uisū ē a
sapiētib⁹ maiorib⁹ v̄ris: n̄ vt
du plures vos regerēt: s̄ vt
ea q̄ istis vanitatib⁹ et falsita-
tib⁹ gaudēt plura vos demo-
nia possiderēt: Lur autē illa
salacia ph̄ac in p̄tationē i-
feriore mar⁹ p̄ez q̄ viro erat
subdita p̄didit: Namqz illaz
modo cum resluentē fluctuz
esse ph̄ibētis: in superficie po-
sistis. An quia venilitam pe-
licem accepit irato suum ma-
ritū de signis mar⁹ exclusit:

Empe vna La. XXIII a
n ē fra: quā qdē plenā vi-
dem⁹ aialib⁹ suis. Cle-
rū tñ ipm magnū corp⁹ in ele-
mēt⁹ mūdiz infimā p̄tē: cur
eā volūt deā: An qz secūda ē
Lur q̄ nō magis hoies dij sūt
q̄ eā fecūdiore faciūt excolē-
do: s̄ cū arāt nō cū adorant:
Sz ps aie mūdi inquit q̄ p
illā p̄meat deā illā facit. Qua
si nō euidentior sit in hoib⁹
aia: q̄ v̄ruz sit nulla sit q̄stio
et tñ hoies dij nō habēt. et qd
ē grauit̄ dolendū: his q̄ dij
non sūt et qbus ipi meliores
sunt colēdis et adorādis mi-
rabili et miserabili errore sub-
dunt. Et certe idē varro in
eodē libro de dijs select⁹ tres
esse affiat aie grad⁹ i oī vni-
uersaqz natura. Unū q̄ oēs
ptes corpis q̄ viuūt transit et
non habet sensū: s̄ tantū ad
viuendū valitudinē. Hanc
vim in nostro corpe p̄manē:
re dicit in ossa vngues et ca-
pillos: sic in mūdo arbores q̄
sine sēsu alunt et crescūt et mō
quodā suo viuūt. Scdm gra-
dū aie dicit i q̄ sensū ē. Hāc
vim puenire i oculos: aures
nares: os: tactū. Tertij gra-
dum anie esse summum: qui
vocat animus: in quo intelli-
gentia p̄minet: hoc p̄ter ho-
minem emnes carere mo-
tales: in qua quoniam homi-
nes deo videntur esse simi-
les: hanc partē anime mū-
di dicit deum: Deum autēz
in nobis genium vocari. Si
ergo et in anima mundi tres
gradus instituens. Unamp-
tem eius lapides esse dicit
ac ligna. Et hanc terram
quam videmus quo nō per-
manat sensus. Aliam vero
quam sensum vocat eius vt
cthera. Terciaz porro quā
et animam eius nuncupat:
que scilicet peruenit i astra
Lam quoqz asserit facere
deos. et per eam quando

ibi. Redeat ergo
ab hac. Probat qz
qz terra nō sit dea
p̄pter suam fer-
cunditatem. nec
p̄pter partem
anime mūdi. que
ad ipsam perue-
nit. sicut varro et
multi alij posuci-
runt.
b Et certe idēz
varro rē. Hic po-
nit sententiā var-
ronis de terra et
alijs mundi par-
tibus quas faci-
unt deos pertinē-
tem ad theologiā
naturalem. Et ē
sententia varro-
nis ista videhēt
qz in vniuerso est
triplex grad⁹ an-
marum scilicet a-
nime vegetatiue.
que est in plantis
et etiam est in vn-
guibus. anie etiā
sensitiue. que est
in organis corpo-
ris scilicet in ocu-
lis aurib⁹ et cetera
Et anime intelle-
ctiue que summū
gradum tenet. et
hunc gradum vo-
cat animū quē in
homie dicit eē ge-
nūz. sed in toto
vniuerso dicit esse
deū. de q̄ vniuer-
so ponit qz in ali-
qbus p̄tibus est
grad⁹ aie vegeta-
tiue sic i fra rē la-
pidib⁹. q̄ sūt q̄si
vngues deū. qdaz
s̄o h̄nt scdm gra-
dū. s̄ aie sensitiue.
sic stelle q̄ sūt oeli
deū et sens⁹ ei⁹ q̄b⁹
ip̄e sentit. lūa s̄o ē
aim⁹ et vis qdā
q̄ p̄ter ad astra et
descendit vsqz ad
terraz per omnia
media faciēz p̄-
tes vniuersi eē de-
os. Unde quo de
illa vi ad mare p̄-
uenit ē neptun⁹.
quod ad terram
est telius.

c Redeat ergo ab hac re. Dicit Augustinus Varro-
 ne reuocat ad civilem theologiam. Et facit bitoria-
 quis pñs varronez a theologia naturali reuocat. Et cā est.
 q; varrois. ppositū pncipale ē loq; d; d; s; fm theologia
 ciuilem. vt patet supra libro .vj. ca. v. Et ideo loquit
 d; d; s; fm theolo-
 giam naturalem
 est extra propo-
 sitionem suā. nisi the-
 ologiam illā pos-
 set reducere ad ci-
 uilem. vt videli-
 cet posset ex his q;
 sunt in rerum na-
 tura. reddere ra-
 tionem. eorū que
 circa deos obser-
 uantur a ciuibus
 Si autem theo-
 logia naturalis
 dicitur crepta a ciuili
 et ad eā non redu-
 carur nō erit ad p-
 positū nec de tali
 theologia nasci
 intendit augusti-
 nus agere in h; li-
 bro. s; in pñs se-
 quēti. dicit autē
 varrone ad theo-
 logiā naturalem a
 ciuili ē egressum
 q; vt videt circui-
 ret p abages the-
 ologie nō potens
 ad finē vel ad re-
 ctā vtiā vt itaq;
 p;gere. q; erat to-
 tus fatigat. et tō-
 ad illā theologia
 se diuertit. q; cā
 aliqñtū d; d; cen-
 do. Secūdo ibi.
 d; Nōdū dico.
 re. tāgit rōnem q;
 poss; iprobare di-
 cta theologia. et
 p; rō Idcirco at
 dicit aug; nōdū d;
 eo vt innuat non
 eē i; libro suū p-
 positū circa ipro-
 bationem. theolo-
 gie naturalis i; u-
 stere. h; c; faciet in
 li. scqñ. f;no ibi.
 e; Nūc at istuz
 adhuc politiciū re
 Aug; cōtinuādo
 oñdit quō varro
 p; dicit i; niaz posu-
 it naturāle habē-
 do respectū ad ci-

in terrā pmanat deā tellurē
 qd ar ide pmanat i mare atz
 oceanū deū esse neptunū.
 Redeat g ab hac quā theo-
 logiā naturalē putat: q; ye-
 lut reqescedi cā ab his aba-
 gib; atz anfractib; fatigat;
 egressus ē. Redeat in quaz;
 redeat ad ciuilem. hic eū ad
 huc teneo: tātis p de hac ago
 Nōdū dico si fra et lapides
 nris sūt ossib; et ynguib; simi-
 les: similis eos itelligētiā nō
 habere sic sensu carēt. Aut si
 idcirco h; dicunt ossa et yn-
 gues nri itelligētiā: q; in ho-
 mie sūt q; h; itelligētiā: tam
 stul; ē q; hos deos in mundo
 dic; stul; ē q; in nob ossa et
 yngues hoies dic;. Sz h; cum
 p; his fortassis agēda sūt nūc
 aut istū adhuc politiciū. ciuili
 lē volo. Fieri em p; vt i; in il-
 lā nālis theologie veluti lib-
 ratē caput erigere paululu;
 voluisse videat: adhuc tamē
 hūc lib; d; d; s; se in illo;
 sari cogitās: eū etiā inde re-
 spererit. h; p;eadixerit: ne
 maiores eius siue alie ciuita-
 tes: tellurē atq; neptunū co-
 luisse inanit credant. Sed h;
 dico: ps ai mūdani q; p; fraz p-
 manat sic vna ē fra: cur etiāz
 nō vna sec deā quā dicit eē tel-
 lurē? Ad si ta sec: vbi erit or-
 cus frat iouis atq; neptuni:
 que dicit patrē vocāt. Vbi c;
 cōiūx. p;erpina: q; fm aliā in-
 eis dē lib; posita opionē: non
 frē fecūditas: h; ps i; ferioz p-
 hibet. Ad si dicit ai mūdai
 ptē cū pmeat frē ptē supio-
 rem: dicit patrē facere deū:
 cū d; inferiorē. p;erpina deā
 tellus illa qd erit: Ita em to-
 tū qd ipa erat: i; duas istas p-
 tes deosq; diuisū ēy; ipa fra

ulēy; .s. declararet q; ciuitates nō inanit colūt tellurē et
 neptunū. Dicit at aug; se velle hūc. s. varrone adhuc
 politiciū. i. ciuile theologiū et nō naturāle hūc. p; cām su-
 pra factā. f; Sz h; dico ps re. Dicit reprobat mul-
 titudinē numinū q; elemēto. s. frē dicunt p; idere. sūt ei
 ser quib; diuersa
 sūt sacrificia s; z
 orcus q; d; spater
 vocat et pluto. et
 dicit frater iouis
 fili;. s. saturni. et
 p;erpina filia. ce-
 reris q; fm vnam
 interpretationē est
 fecūditas terreyt
 supra. c. xx. f; aru-
 te. fm autem aliā
 interpretationē est i-
 ferioz ps terre. et
 p;ter hos duos ad
 dūrtuoz alios.
 .s. tellurē et tellūo-
 nē: alto: et rufozē
 et p; in fra rō et si-
 nificatio noim.
 La. XXIII.
 s; Ebu; g; re
 d; In h; ca. v
 caput bear;
 aug; iprobare sac;
 mysteria telluris
 id ē mits deorum
 Sūt at myster-
 ista ea q; sicut in
 bonoz c; ad rep-
 sentādū qdā aliā
 Et fac in h; capu-
 tulo duo. nā p;u-
 mo fm itētionem
 varrois mysteria
 qdā ip; reat et
 expōit. scdo corū
 vanitatē et turpi-
 tudinē oñdit. ibi.
 h; sūt tellur; re.
 In p;ia vō p;re fac-
 tria nā p;no oñdit
 qd mouit arrez;
 ad ponēdū q; tel-
 lus cēt tm vna d; a
 h;is tm mltia cog-
 noia. q; i; pcedent;
 ca. dca sūt. et etiā
 i; h; ca. tāgūt. cur;
 etiā diuersa noia
 posuit. s. li. j. c. iij.
 et li. ij. c. iij. cā h; o-
 mouēt varrone ad
 idponēdū erap-
 dor et redū nimie
 fbe. i. multitudis
 deorum. Secun-
 do. ibi.

q; sit aut vbi sit iueniri nō pos-
 sit: nisi qd dicat simul istos de-
 os orcū atz p;erpina vna deā
 eē tellurē: et nō eē iā tres: s; aut
 vna aut duos: et tm tres dicūt
 tres haben f; tres colunt ar;
 suis: delubris suis: sacri; suis
 simulacri; suis: sacerdotibus
 suis: et p; etiā fallacib; prosti-
 tutā aiāz cōstuprātib; oemōi-
 bus suis. Adhuc i; deat quā
 ptē frē pmeat ps mūdani ai:
 vt deū faciat tellumonē. Nō
 inqt h; vna eadēq; fra h; ge-
 minā vim: et masculinā q; se-
 mina pducatur: et femininā qd
 recipiat atq; nutriat inde a
 vi femie dictam esse tellurē:
 a masculi tellumonē. Cur g;
 pōrifices vt ipē indicat: addi-
 tis q; alijs duob; q; tuoz d; s;
 faciūt rē dinam: telluri: tellu-
 moni: alto: rufoz: De tellu-
 re et tellumone iā dicitū ē. Al-
 toz q; re: q; ex fra inqt alunt
 oia q; nata sūt. Rufoz q; re: q;
 rursus inqt cūcta codē reuol-
 uuntur La. XXIII.
 d; Ebu; g; vna fra p; p;
 istā q; re geminā vim
 q; tuoz h; cognomiā: nō q;
 tuoz facere deos: sicut tor co-
 gnomib; vn; iugit: et tot co-
 gnomib; vna iuno: in qbus
 omib; vis multiplex eē: ad
 vnū deū vel ad vna deaz p;ri-
 nēs nō mltitudo cogminum
 deoz etiā multitudinē faciēs
 Sz p;fecto sic aliqñ etiā ipas
 vilissimas feminas earuz q;
 libidie q; sicut tedet penitetq;
 turba: sic aiāz vilē factā et i-
 mūdis spiritib; pstituta d; s;
 sibi multiplicare qd cōtami-
 nāda p;sternere sic plurimū
 libuit: sic aliqñ et piguit. Itā et
 ipa varro q; si d; ipa turba vere
 cūdat vna dea vult eē tellu-

*Tellu-
mon*

b Landez in dicitur
 re. Exponit fm
 varronem mythe
 ria quedam et no
 mina telluris que
 magna mat et in
 deoz appellat. ea
 vero que hie dicitur
 tur de magna ma
 tre ponit etiam
 Isidorus lib. viij
 etymologiaz. et
 plura quedam. ad
 quoz intellectus
 sciendum qd simu
 lacru terre cu cla
 uelingebar et ba
 bens tympanum
 In capite suo co
 ronam turratam. id e
 ad modu corone
 rotunde facta vt
 turribus insignita
 gestabat. istud at
 simulacru in cur
 rupo situm p curia
 re in fetio matris
 deoz vt s. li. ij. c.
 vij. dicitur fuit por
 tabat. leones quo
 manuerunt curruz
 traherent. circa
 ipm simulacrum
 sedes posite erat
 curruz seq
 banur sacerdo
 tes eius et ministri
 armati qui se
 ipsos castrauerunt.
 qd galli et coraban
 tes dicitur sunt de q
 bus s. li. ij. ca. iij.
 facta est mentio.
 hi quo qst. p rine
 mox furiosoz et
 insipientiu mem
 bra sua tactabant
 et semetipos agu
 tabant. pcutiebant
 tur etiam cymbalia
 et era ad inuicem
 et sacramenta ru
 sticana. ita vt fie
 ret strepitus et soni
 tus horribilis. ha
 buerunt atqz omnia
 suas significatio
 nes mysticas. na
 id clauu gestabat
 qd fra claudis bye
 me et apit estate.
 tympanu suo ba
 beret qd ipa e rotun
 da. q rotundita

rem. Landem inquit dicitur
 matrem magnam: qd tympa
 num habeat significari esse
 orbem terre: qd turris in ca
 pite oppida. qd sedes singan
 tur circa eam: cu oia mouea
 tur ipam no moueri. Gal
 los huic dee vt seruirent fe
 cerunt significat eos qui semi
 ne indigeant. fra se qd opt. re: i
 ea quippe omnia repiri. Et
 se apud ea iactant: picipit in
 quit qui fra coluit ne sedeat.
 semper enim ee qd agant: Tym
 baloz sonitus: ferramentoz
 ictus iactandoz ac manuz
 et eius rei crepitus in colendo
 agro qui fit: significat qd ser
 ramenta illa crant ideo ex ere
 qd ea antiqui colebant ere: an
 te qd ferru eēt inuentu: Leo
 nem inquit adiungit solutu
 ac manuctu: vt ostendat ee
 nullu gen^o tre ta remozuz ac
 uehement feru: qd no subij
 ci coliqz pueniat. Deinde ad
 iugit et dicit: tellure matre et
 nob^o plurib^o et cognomib^o
 qd noiaf: deos exultimatos
 ee qd plures Tellure inqt pu
 rat ee ope: qd ope fiat melior
 matre qd plurima pariat: ma
 gna qd cibū pariat: pserpina
 qd ex ea pserpant fruges: ve
 stiam qd vestiat herbis. Sic
 alias deas inquit: non absur
 de ad hanc reuocant. Si er
 go vna dea est que quide co
 sulita veritate nec ipsa est: i
 terim: quia diuiditur in mul
 tas: Cuius sint ista mltia no
 mina non tam dee multe qd
 nomina. Sed errantiu in a
 iozum auctoritas deprimit:
 et eundem varronē post hac
 sententiam trepidare com
 pellit. Adiungit enim et di
 cum quibus opinio maioru
 de his deabus qd plures eas
 putarunt esse non pugnat.
 Quomodo non pugnat: cu
 valde aliud sit vnam deā no
 mina habere multa: aliud eē
 deas multas: Sed potest in
 quit fieri vt eadem res vna

sit et in ea quedam res sint plu
 res. Concedo vt in vno ho
 mine esse res plures nunqd
 ideo et homines plures: Sic
 in vna dea esse res plures.
 Tlerum sicut volunt diuidat
 conslent multiplicent: repli
 cent: iplicent. Hec sunt tel
 luris et matris magne pcla
 ra mysteria: vnde omnia re
 feruntur ad mortalia semina
 et exercendam agriculturaz
 Ita ne ad hoc relata et hunc
 finem habentia tympanum
 turres: galli iactatio insana
 membrorum: crepitus cym
 balorum: confictio leonū: vi
 taz cuiqz pollicentur eternā
 Ita ne p pterea galli abscisi
 huic magne dee seruiunt: vt
 significant qui semine indi
 geant terraz sequi oportere
 quasi non eos ipsa pon^o ser
 uirus semine faciat indigere
 Utrū em sequendo hac de
 am cum indigeant semen ac
 quirant: an pon^o sequendo
 hanc deam cum habeant se
 men amittant: hoc interpre
 tari an detestari est: Rec ar
 tendit quantum maligni de
 mones pualuerint: qui nec
 aliqua magna his sacris pol
 liceri ausi sūt et tam crudelia
 exigere potuerunt. Si dea
 terra non esset manus ei ho
 mines operando inferrent
 vt semina consequerent p il
 lam: non etiā sibi seuiendo vt
 semina perderent ppter illā
 Si dea non esset: ita fecūda
 fieret manibus alienis: vt si
 cogeret hominem sterilez fi
 eri manibus suis. Jam qd in
 liberi sacris honesta matro
 na pudenda virilia corona
 bar spectante multitudine:
 vbi rubens et sudans. Sicut
 vlla frons in hominibus
 Astabat forsitan et mari
 tus. et qd in celebratione nu
 ptiarum super priapi scapuz
 noua nupta sedere iubebat
 longe contemptibiliora atqz

re dicitur: sic
 de alijs. vt p r in
 fra. Exponit etiā
 varro qdā qd no
 mina. et p r in
 tēno. Lerno ibi.
 c. Errantiu
 maiorū. et. ostē
 dit quomodo var
 ro timore ductus
 misus ē oñ dere qd
 dicitur cor: qd posu
 erūt mltos deos
 et deas tre fidei
 re n repugnat du
 cro suo qd pōt tel
 lurē cēt vna deā
 et hie plura cog
 noia. qd ang^o re
 pbat. et paret qd
 intentio.
 d. Decēta tellu
 ris. Hic ostēdit
 aug^o dicitur my
 steroz vanitates
 et turpitudinē. et
 facit tria. primo
 ostēdit ea cetera
 et hoc quonullo
 p rinent ad vitam
 eternā. qd ostē
 re cōpncipale. po
 situz in his libris
 quinqz. scōo ibi.
 e. Ita ne p p
 res galli. et. Dicit
 ea esse fatua
 et nocua vt pary
 ē gallus qd castran
 tur et semine pūf.
 ad significatū qd
 semine indigeōs dz
 ipm a fra accipe.
 Lerno ibi.
 f. Ja qd liberi
 sacris. et. Ostēdit
 qd sint inhonesti
 et turpissimi. Et
 p r fcti aug^o hie
 turpitudinē vide
 lz qd galli scipos
 coltrant duabus
 alijs turpitudinē
 bus. et qd qd hie
 deberet erubescē
 videt illi turpura
 dmi qd fiebat i sa
 cris liberi. d. q. s.
 li. isto. ca. r. d. i.
 crū fuit. et illi qd fi
 ebat i nuptijs vbi
 noua nupta vix
 bas sedere. s. sca
 pū. i. summu. et. c.

La. XXV

Arys ille
 2c In b ca. repro
 bat aug⁹ vnu my
 steriu matris ma
 gne. cui⁹ exponez
 pcrmisit varro.
 Sz in porphyri⁹
 grec⁹ pbs ipm ex
 ponit. videlz de
 ary tuuene quem
 cybeles. i. m⁹ deo
 ru magna adama
 ur. q⁹ sub ipi viru
 lis abscedit. d⁹ q⁹
 li. q. ca. iij. fabu
 la posui. in c⁹ sci
 meona galli etiaz
 id e sacerdotcs cy
 belis abscondunt
 id e castran. hoc
 bo porphyri⁹ de
 flore decidete are
 fructu expofuit.
 q⁹ arys in greco e
 id e q⁹ flos. Sed
 b reprobat aug⁹.
 vt prz in lra. et io
 cludit. q⁹ sit ma
 gis. verifimile q⁹
 arys fuerit bo ali
 qs q⁹ seipm castra
 uerat eo q⁹ alicui⁹
 amoz cap⁹ qua
 frui non poterat
 ardorem ppne co
 cupifcente ferre n⁹
 poterat. d⁹ q⁹ ficta
 e fabula pdicta. z
 forfan p⁹ b var
 ro hui⁹ mysterij i
 terpretatione p⁹ter
 mit.

La. XXVI

Lemqz de
 i mollibz
 In b cap.
 ondit aug⁹ turpi
 tudine cult⁹ q⁹ ma
 gne mri exhibeba
 tur z spealit⁹ vni⁹
 cui⁹ ro a nullo af
 signat. Et fac i b
 ca. duo. q⁹ p⁹mo
 reprobat turpitu
 dine illi⁹ cult⁹ sp⁹
 lit. scdo cludit ex
 pcedentibz quasda
 clusiones de dijs
 selectis generalit
 ibi. his ne dijs se
 lectis 2c In p⁹ma
 bo gre cogat tun

confusit illozafut pre ista tur
 pitudie crudelissima: vl cru
 delitate turpissima: Ibi de
 monicis artibus sic vt erqz se
 xus illudif vt neuter fuovul
 nere perimat ibi. fascinati o
 time tagroz: hic mebroz am
 putatio no timef. ibi sic dho
 nestaf noue nupteyer ecun
 dia: vt no solu tecuditas sed
 nec virginitas adimat: h ita
 amptat virilitas: vt nec co
 uerrat in feminā: nec vir reli
 quat

La. XXV

Arys ille n⁹ e come
 morat: nec ei⁹ ab isto
 interpretatio requisita
 est: in cui⁹ ductois meonaz
 gall⁹ abscedit. Sz docti gre
 ci atqz sapientes nequa q⁹ ro
 nem tā sanctā atqz p⁹clara ra
 cuerūt. Propter vernalem
 quippe facie ire q⁹ ceteris rpi
 bus e pulchroz: porphyrius
 phus nobiles at yn flozes si
 gnificare phibuit: z io absci
 sum: q⁹ flos decidit ante fru
 ctu. Ho q⁹ ipm hominē vel q⁹
 si hominē q⁹ est vocat⁹ arys:
 s virilia ei⁹ flozi cōpauerunt
 Ipa q⁹pe illo viuente decide
 runt imo vero nō deciderūt
 neqz decerpta s plane discer
 pra sūt. Nec illo flore amisso
 q⁹qz postea fruct⁹ s poti⁹ ste
 rilitas p⁹secuta e. Quid q⁹ ipe
 reliqu⁹ z qd remansit absci
 so: qd eo significari d⁹r: Quo
 refer⁹: Que interpretatio in
 de pfer⁹: An bec frustra mo
 liendo nihilqz inueniēdo per
 suadent illud poti⁹ eē credē
 dū: qd de hoie castrato fama
 iactauit: litterisqz mādatū e.
 Adherio huic aduersatus e.
 z varro noster: neqz hoc dice
 re voluit: uō em hominē do
 ctilsimū latuit. La. XXVI
 a Lemqz de mollibus
 i eidem matri magne
 contra omnē virozuz
 mulierūqz ver ecundiam cō
 secrat: q⁹ vsqz i beslernū diē
 madidis cepillis: facie deal

bata fluentibus membris: i
 cessu femineo p plateas vi
 cosqz cartbaginis etiaz a po
 pulis ynde iurpiter viuerēt
 exigebant: nihil varro dice
 re voluit: nec vspiam me
 gise commemori. defect in
 terpretatio: erubuit ratio cō
 tituit oratio. Elicir matri ma
 gne oēs deos filios non nu
 minis magnitudo: s crimis
 huic monstro: nec iam mō
 struositas comparatur. Il
 le in simulacris habebat lo
 lam deformitatem: ista in sa
 cris deformem crudelitatem
 Ille membra in lapidib⁹ ad
 dita: hec in hominibus per
 dita: hoc de decus tot iouis
 ipsius vna et tanta stupra si
 vincunt. Ille inter femine
 as corrupelas vno ganyme
 de celum infamauit: ista tot
 mollibus professis z publici
 inquinavit terram: et ceio fe
 cit iniuriam Saturnum for
 tasse possemus huic isto ge
 nere turpissime crudelitas
 siue conferre siue preferre: q⁹
 patrem castrasse perhibetur
 sed in saturni sacris homies
 alienis manibus potius occi
 di: q⁹ suis occidi potuerunt.
 Deuorauit ille filios suos vt
 poete ferūt: z phisici ex hoc
 interpretantur quod volūt.
 vt autem historia prodit ne
 cauit. Sed q⁹ ei peni suos fili
 os sacrificauerunt non rece
 pere romā. At vero ista ma
 gna deorum mater etiam ro
 manis templis castratos in
 tulit: atqz istam seuciam mo
 remqz seuauit: credita vires
 adiuuare romanorum: exe
 cando virilia viroz. Quid
 enim sunt ad hoc maluz fur
 ta mercurij: veneris lasciuia
 stupra z turpitudines cete
 rozum: que proferemus de
 libris: nisi quotidie cantaren
 tur z saltarentur in theatris
 Sed hec quid sunt ad tantū
 malum: cui⁹ magnitudo ma

ptitudine hui⁹ cul
 t⁹ ad turpitudinē
 triū deoz p⁹mo
 selectoz vics iam
 iouis et saturni.
 scdo ad turpi
 tudinē alioz ibi.
 qd sūt ad b malū
 In p⁹ma bo p⁹ead
 bur duo fac. q⁹ p
 mo turpitudines
 illi⁹ explicat. scū
 do ipam ad alias
 turpitudines cō
 parat ibi huic mō
 stro. q⁹ sūt ad p⁹mū
 sciendū q⁹ i bono
 rē magne marris
 seu mris deozū q⁹
 dā seipos castra
 bant q⁹ aug⁹ hic
 vocat molles Et
 credūt aliq⁹ q⁹ ipi
 fuerunt sacerdo
 tes hui⁹ deoz qui z
 galli dicit sūt. sed
 nō ē ita vt prz ce
 lra augustini. nā
 de aq⁹scione gal
 loz reddita ē rō.
 s. ca. xxiij. z. xxy
 de mollibus dicit
 aug⁹ q⁹ nūqz rōnē
 a varrone. vel a
 lio meminit se le
 gisse. Et io erant
 isti specialiter cō
 secrati ad aliud q⁹
 galli erant: aures
 isti sic castrati. et
 huic mri spealit⁹
 p⁹secrat⁹ vt multe
 bna paterent sic
 in honore vener⁹
 aliq⁹ mulierca pro
 struebāt vt s. li.
 iij. c. x. d⁹m fuit.
 b Huic mōstro
 zc. hie cogat hāc
 spitudinē ad tur
 pitudinē triū deo
 rū p⁹mo selectoz
 z p⁹mo ad turpim
 dinē iam. z prz q⁹
 ista deformitas
 maior fuit q⁹ nō
 struositas iam. q⁹
 tota fuit in ei⁹ si
 mulacro qd hūit
 duas vl q⁹uo: fa
 cies vt p⁹uit s. c.
 iij. Scdo cogat
 cō ad turpitudinē
 iouis z p⁹bat hāc

*Turpitudinē
 aug⁹ varrone*

Liber

esse maior. qz mulieres multas corrupit. in masculo vno abusus e vicz ganymede filio regis dardanoz noie trois q dardani postea a troe troiani dicti sunt. que sic narrat orosi li. j. ratal. rex phrygiorz flagitio sissime rapuit que raptu ad libidine iouis ppapit. p pter cur de reno ne maritu bellu ppata z excitatuz scribit fuisse. sed miri deoz mlti co secant sumles ganymedi tertio cogat hanc turpi tudine ad turpi tudies saturni. q bo meli ista cogat tur z q ad aliq ex cedit ista. na qua us saturni finge tur castrasse ptez suu. m i teplo ei nullus castrat se ipm qz aliq oc cidant in sacris cariciu ei. s. in at z gallia. vt. s. diu crui fuit ca. xix. ra git ena aliam tur pitudine saturni z fatuata roma noz. z pz inictio sug. c. Quid em sunt ad h ma lu z. cogat hanc turpitudines ad turpitudies alio ru deoz z fac bic tris. q. p. ondit qz crimia alioz de oz ena si vera ef sent sut hac turpi tudie minora pu ra furtu mercurij z adult criu yene ris. de qbo dictu e li. vj. ca. v. Et eo dem no e de crimi bus alioz deoz sedo ibi.

D Prefertur zc. ondit qz sunt minora crimia. s. du istos vero selectos deof qz vt qda volut ipa no surya crimina sed a poetis conuicta. tertio ibi e Quasi poete zc ondit qz fictio poetica no e ca qre tanta crimia ibonoz deoz celebrabat in scena ad eos placandu. sz extorsio demonu. sic. s. li. iij. ca. xvj. fu it dictu. f. His ne dhs zc. hic ex pcedentibz dhs se lectis generalit cludit duas clusiones. quaz scda z ponit ibi. Istos vero selectos deos zc. z pmo cludit ex criminibz z turpitudinibz recatis. sua pma z co clusione z pz clusio. Et deinde ibi. Sz hec oia exclu dit qnda turpitudinu pdictaz excusatoz. die ei varro

q oia q de dhs dicunt referunt ad mudu. qd irridedi docet aug. z pz ei inierio. s. Istos vo selectos. zc. b. cludit ex pcedentibz alia clusio ne q pter duas ptes qz pma e. q dhs selecti ad eoz ignominia sut sele cti. z b. dixit aug. s. ca. iij. scda ps e qz credibili e qz ip si fuerit homies qui talia crimina commiserunt qz dhs. et qz figmen ta sumpserunt o riginem a vera bi stona. et b. costit mar per versush gilij lib. viij. enei dos in quibz fin git saturnum a fi lio suo ioue de ce lo ad tras expul sum. de quo bo mer in greco scri pte hitona qua ennius poeta in latnum vertit. vera hitona e q de creta expulit cum. z ille fugit i italiam.

Phas phy siologias zc. In h capitulo ostendit beatus augustinus qz prefan cul tores deorum ml tipliciter errant. et n in vno mo z fa citi h ca. duoqz p mo ondit ipoz er roz multipliciter rat at n solu qz f dinas trahit ad res huanas vl sal te res ipales z mu tabiles z qst ad physiologias. rones naturales sz etia duobz alijs moie. vicz qz co luit qd n e colledu. qd in nob obscu ru cet nisi eoz at testaret hitona qua. s. varro scdit d dhs z etia qz talit colit qst nec de necno de colled e. z ondit h p exepia mlra q in bo noz deoz fuit pssime. sic pz d ludis turpibz d qbo fuit dem s li. ij. ca. iij. Similit e d mercede stuproz d q dem fuit. s. li. iij. ca. x. Jic qz alia multa crepla ioe ondit de qbus dictu fuit supra li. vj. ca. x. z in multis caplis h libri q demoes sibi fieri et exhiberi extorsit vt supra. libro. iij. ca. xvj. dictum est. Secundo ibi. b. Underemotis constat zc. cludit clusionem. que conclusio clarissime patet in lutura.

Quid igitur
q^o valet rē.
In hoc capitulo
reprobatur beatus
augustinus. Doctri-
nam varronis de
dijs quantū ad
hoc q^o oēs deos
nascitur ad celū rē
terrā reducere tā
q^o ad duo princi-
pia deorum. sic
videlicet quianus
qui est celum sit
principium deo-
rum masculorum
rē tellus que ē ter-
ra sit principium
feminarum. pro-
pter quod euz in
libro de dijs sele-
ctis qui ē vltim^o
liber simpliciter
ques de rebus di-
uinis sepsit. tra-
ctaret de dijs sele-
ctis masculis in-
cepit a iano. rē
volens tractare de
feminis incepit
a tellure quam ce-
teris deabus pre-
ponit. vt supra.
ca. ij. Causa autē
quare ista posuit
fuit. quia celum
habet virtutem
actiuam rē terra
tūtem passiuam
virtus vero acti-
ua comperit ma-
sculorū passiuo fe-
mine. Circa ista
vero declaranda
quāuis varronis
ingeniuū sicut au-
gustinus dicit se-
sentire passiuū sit
molestiam. tamē
non petuit cona-
tum suum imple-
re. quia dicit sua
subspis repug-
nant. Unde facit
augustinus in h
capitulo duo. nā
primo ponit di-
cta varronis. Et
colligitur sua in-
tentione in premis-
sis. Secundo in-
tentione eius re-
probat ex dictis su-
is proprijs ibi. q^o

tam feda et turpia non fieri
nec iuberi. At nunc cum pro
deo vero quo solo aia se inha-
bitante sit felix: nefas sit co-
lere aur corp^o aut aiaz: quā-
to magis nefariū est ista sic
colere vt nec salutem nec de-
cus humanum corpus: aut
anima colēris obtineat. **Q^o**
obrem si templo: si sacerdo-
te: si sacrificio q^o deo vero de-
betur colatur aliquod elemē-
tum mundi vel creatus ali-
quis spiritus etiam: si non im-
mundus rē malus: non ideo
est malum quia illa mala sūt
quib^o colitur. s3 quia illa sūt
talia quibus solus ille colen-
dus sit cui talis cultus serui-
tusq^o debetur. Si autem sto-
liditate vel monstruositate
simulacrorum sacrificijs ho-
micidiorum: coronatione vi-
rilium pudendorum: merce-
de stuprorum: sectione mem-
brorum: abscissione genitali-
um: consecratione mollium
festijs impurozum obsceno-
q^o ludorum: ynum veruz de-
um: id est omnis anime cor-
porisq^o creatorem colere se-
quisq^o contendat: non ideo
peccat: quia non est colend^o
quem colit: sed quia colen-
dum non vt colendus est co-
lit. Qui vero et rebus tali-
bus: id est turpibus et scele-
stis rē non deum verum: id est
anime corporisq^o factorem:
sed creaturam: quāuis non
vitiosam colit: siue illa sit ani-
ma: siue corpus: siue anima si-
mul et corpus: bis peccat in-
deum: q^o et pro ipso colit q^o
non est ipse: rē talibus rebus
colit qualibus nec ipse colen-
dus est: nec non ipse: sed hi
quo nam modo: id est q^o tur-
piter nefarieq^o coluerint in-
promptu est. Quid autē vt
quos coluerint esset obscu-
rum: nisi eozū testaretur hi-
storia: ea ipsa que feda rē tur-
pia consistemur numinibus

terribiliter exigentib^o red-
dita. **Unde** remoris cōstat
ambagibus: nefarios demo-
nes atq^o immundissimos spi-
ritus hac omni ciuili theolo-
gia in visendis stolidis ima-
ginibus: rē per eas possiden-
dis etiam stultis cordibus in-
uitatos.

Capitulū XXVIII

q^o Quid igitur valet q^o
vir doctissim^o et a-

cutissimus varro velut sub-
tili disputatione hos omnes
deos in celum rē terram redi-
gere ac referre conatur et
non potest. Fluunt de mani-
bus: resiliunt: labuntur rē de-
cidunt: diciturus enim de se-
minis: hoc ē de deabus quo-
niam inquit: vt in primo li-
bro dixi de locis: Duo sunt
principia deorum animad-
uersa de celo et terra: a quo
dij partim dicuntur celestes
partim terrestres: vt in fu-
perioribus initium fecimus
a celo cum diximus de iano
quem alij celum: alij dixerūt
esse mundum: sic de feminis
initium scribendi fecimus a
tellure. Sentio quantā mo-
lestiam tale ac tantū patia-
tur ingenium. Ducitur enī
quadam rāione verisimili:
celum esse quod faciat: ter-
ram que patiatur: et ideo il-
li masculinam vim tribuit:
huic femininā et non atten-
dit eum potius esse: qui hec
faciat qui vtrumq^o fecit hinc
etiam samothracum nobilia
mysteria in superiore libro
sic interpretatur ea q^o se que
nec suis nota sunt scriben-
do expositurum: eisq^o missu-
rum quasi religiosissime pol-
licetur. Dicit enim se ibi mul-
tis iudicijs colligisse in simu-
lacro aliud significare celū:
aliud terram: aliud exem-
pla rerū quas plato appellat
ideas: celū: iouē: frā iunonez
ideas minervam vult intelli-

in re omitto. In
prima vero par-
te recitat duo di-
cta varronis quo-
rum vtrumq^o su-
mitur ex libro de
dijs selectis. pri-
mum vero dictū
sic incipit. quom-
am in libro pmo
dixi. de locis. li-
ber vero iste fuit
de sacellis. vt su-
pra. li. vi. ca. ij.
patet. Est enī se-
cundus ternari^o
librorum de rebus
diuinis vt ibi pa-
ter de locis. et pri-
m^o liber de locis
est d sacellis. quo-
ntiam vero dixi.
q^o duo sūt princi-
pia deorum de ce-
lo et terra animi
aduersa de quib^o
dij partim dicun-
tur celestes par-
tim terrestres. et
ideo in superiori-
bus scilicet d dōs
selectis huius li-
bri initium feci-
mus a celo rē ca-
a. Ex hac auctoris
te varronis par-
te q^o ipse deos ma-
sculos reducit in
celum et feminas
in tellurem. Ex se-
cunda vero au-
ctore varrois
vult aug^o pbare
q^o q^o varro re-
duxit deos i celū
rē feminas in terram
erat q^o s. rāta est
Lut^o auctoris se-
rentiā recitat rē n
sda. vbi dicit aug.
q^o varro in supio-
ri libro isto p^o al-
legato q^o de dijs
selectis euz myste-
ria deorum samo-
thracie. id est illi
us terre cuius gē-
tes samo thraces
dicuntur q^o myste-
ria aug^o. ironice
nobilia vocat in-
terpretatur pro-
mitteretq^o se ea
exposituruz quo

ipſis erāt ignora-
 7 eis ipſa religio/
 ſe miſurus die ſe
 multis idicis q̄ i
 ſi ſacris deoz ap
 parent collegiſſe
 q̄ aliud ſimula
 crā ſignat celuz
 aliud terrā. 7 ali
 ud ideas 7 q̄ iup
 piter ſignat celū
 uno terraz 7 mi
 nera ideas. et b
 q̄ celū eſt a q̄ ſit
 aliud terra de q̄
 ſit aliud ideo ſm
 quā ſit aliud.
 b Qua in re
 omitto 7c. hic re
 probat dicta var
 ronis ſus recita
 ra. 7 ſacit b duo.
 q̄ pmo docet quō
 poſſet obijci. 7 di
 cta varronis per
 dicta platonis i
 abunco. q̄ de ideo
 is dicit q̄ ſm cas
 factū ſit celū. Et
 q̄ ſequit q̄ celū n̄
 facit ideas. ſcdo
 ibi c. Doc di
 co iſtū 7c. arguit
 7 varronē et di
 ctis ſuis. p̄p̄e 7
 ſacit duo. q̄ p̄o
 ondit q̄ nec oēs
 dee reducunt ad
 terrā. nec oēs d̄i
 ad celū. nā min
 ua inter deas po
 nit a varrone vt
 s. ca. ij. b. lib. i. q̄
 tū ad terrā nō re
 ducit. cū alibi di
 cat varro eā na
 ſa de capite iouis
 7 ita eſt q̄ ſ. celū
 Sicut neptunus
 q̄ eſt de maris. 7
 diſpat de inferni
 7 fr iouis 7 nep
 tuni. cur 7 xoz eſt
 p̄ſcipia. vt. s. li.
 iſto. c. xxiij. dicitū
 fuit. ſi d̄i maleu
 li 7 tū nō referūt
 ad celū. ſcdo ibi.
 d. Quō q̄ 7c. cō
 cludit ex dictis
 varronis. 7 antra
 rē deoz q̄ nūc fa
 cere duo capita
 deoz. ſ. ianū 7 tel

gi. Celum a quo fiat aliquid
 terram de qua fiat exempluz
 ſcōm quod fiat. Qua in re
 omitto dicere q̄ plato illas
 ideas tantam vim habere di
 cit vt ſcōm eas non celū ali
 quid fecerit: ſed etiam celum
 factū ſit. Hoc dico iſtum in li
 bro ſelectoz deoz rationem
 illam trium deozum quibus
 quaſi cuncta complexus eſt
 perdidit. Celo eniz tribuit
 mafculos deos: feminas ter
 re. Inter quas poſuit miner
 uam: quam ſupra ipm celum
 ante quocuerat. Deinde ma
 ſculus deos neptun⁹ in ma
 ri eſt quod ad terram potius
 q̄ ad celum pertinet. Diſpa
 ter poſtremo qui grece plu
 ton dicit etiam ipſe maſcul⁹
 frater ambozū terrenus: de
 us eſſe p̄hibet: ſuperiore ter
 rā tenēs in inferiore habens
 proſerpinā coniugē. Quo
 modo ergo deos in celo: de
 as in terra eſſe p̄hibent q̄
 ruiſus deos ad terram: de af
 ad celum reſerre conantur?
 Quid ſolidum quid conſtās
 quid ſobrium: quid definituz
 habet hec diſputatio. Illa au
 tem eſt tellus initium de arū
 mater ſc̄ magna apud quaz
 mollium 7 abſciſozum ſeleq̄
 ſecantium atq̄ iactantiū in
 ſana perſtrepit turpitudine.
 Quid eſt ergo quod dicitur
 caput deozū ianus: caput de
 aruz tellus: nec ibi ſacit vnū
 caput error: nec hic ſanus fu
 roz. Cur hoc fruſtra referre
 nituntur ad mundum quaſi
 poſſit pro deo vero mundus
 vel opus pro factore coli? Et
 tamen eos nec hoc poſſe ve
 ritas aperta conuincit. Re
 ſerant hec potius ad hoīes
 mortuos: 7 ad demones pe
 ſimos: 7 nulla queſtio rema
 nebit.

Capitulu 3. XXIX.
 Anq̄ oīnia que ab
 eis ex iſtozū deo
 rum theologia ve

lut phyſici 7 rationit: us reſe
 runtur ad mundum: nos q̄ li
 ter. ſine vilo ſcrupulo ſacile
 ge opinionis deo potius ve
 ro qui fecit mundum omnis
 aie 7 oīs corporis conditori
 tribuatur aduertamus hoc
 modo. Nos deum colimus.
 non celum et terram: quib⁹
 duabus partibus mundus
 hic conſtat: nec animam vel
 animas per viuētia queq̄
 diſuſas: ſed deum qui fecit
 celum et terram: Et omnia
 que in eis ſūt. Qui fecit om
 nem animam ſiue quocunq̄
 modo viuētem 7 ſenſus et
 rationis expertem: ſiue etiā
 ſentientem ſiue etiam intel
 ligentem. Et vt iam incipiaz
 illa vnus 7 veri dei opera p
 currere: propter que iſti ſibi
 dum quaſi honeſte conātur
 ſacramenta turpiſſima 7 ſce
 leſtiſſima interpretari: deos
 multos 7 falſosq̄ fecerunt. Il
 lum deum colimus qui i natu
 ris a ſe creatis 7 ſubſiſtendi:
 et mouendi initia ſine ſq̄ cō:
 ſtituit: qui rerum cauſas ha
 bet: nouit atq̄ diſponit: qui
 ſeminum condidit: qui rati
 onalem animam. quod dicitur
 animus) quibus voluit
 viuētib⁹ indidit: qui ſermo
 nis facultatem vſumq̄ dona
 uit: qui munus futura dicen
 di quibus placuit ſpiritibus
 impartiuit. Et per quos pla
 cet ipſe futura predicat: 7 per
 quos placet malas valitudi
 nes pellit: qui bellorum quo
 q̄ ipſozum: cum ſic emendā
 dum et caſtigandum eſt ge
 nus humanum: exordijs: p
 greſſibus: finibusq̄ modera
 tur. Qui huius mundi ignē
 vehementiſſimum et violeu
 tiſſimum pro immenſe natu
 re temperamento 7 creauit
 et regit: qui vniuerſaz aqua
 rum creator 7 gubernator
 eſt: qui ſolē fecit corporaliuz
 clarifiſimū luminū: ei⁹ vni

lurē. vñ ex vna p
 te fuit error: q̄ ſcē
 pla capita q̄ vni
 ex alio pte erat
 furor q̄ ſcē vnum
 illoz caput nō ſa
 nū videly tellurez
 id eſt magnā matre
 in cui⁹ cultu mat
 ſeſte apparēt in ſa
 nic. vt ſup⁹ capi
 tulis. xxij. 7. xxv
 7. xxvj. Conſum.
 i. ca. XXIX.
 a. Amq̄ oīa
 u. 2c. In hoc
 cap. ondie
 bris au. quō oīa
 q̄ varro d̄is ſele
 ctis ſm rōnē phy
 ſicā. i. naturalē
 attribuit q̄ deos
 ponit p̄tes mūdi
 vni deo creatori
 mundi abſq̄ oīni
 opinione ſacile
 gapoſſint ardui
 et hoc oſtendit q̄
 omnes effect⁹ qui
 d̄is ſelectis attri
 buuntur. Et nota
 q̄ aug. hic p̄cur
 rens omnes effe
 ctus qui d̄is ſele
 ctis appropriant
 nūcrando. 7c. effe
 ctus. 7c. d̄is ſele
 ctis attributos ſi
 cur ſūt. 7c. d̄is ſele
 ctis. eundem ordi
 nem tenet in nū
 crando effect⁹ ſeu
 illa attributa que
 varro tenet in nu
 merando deos ſe
 lectos. qui ordo
 p̄z ſupra. cap. ij.
 huius libri. ita q̄
 q̄ ian⁹ eſt p̄m⁹ de
 oruz cui attribuit
 rez. in rō. id aug.
 p̄o die q̄ nos il
 lū deū colim⁹ q̄ na
 ture ſua p̄ſtatur
 7 q̄ iupiter eſt ſe
 cidus in ordine ar
 tribuit ei. cāe p̄
 marie. ſō b ſcdo d
 co die aug⁹ ſic. q̄
 rē cās habet 7c.
 Et eodem modo
 procedit in aliq̄
 v̄p̄ater in lūre.

Handwritten notes in red ink:
 ſa. q̄ d̄is p̄latus 2⁹ q̄ phyſim 7c. attribum
 vero deo abſq̄ vilo ſcrupulo opinionis p̄p̄ulo attē
 tum poſſit. 7c. op̄andit d̄is q̄ q̄ ian⁹ eſt p̄m⁹

congruam et motum dedit. Qui
ipsis etiam inferis dominatione su-
a; praeceps non subtrahit quae semina
et alimenta mortalium siue arida siue
liquida naturae competebat attributa
substituit. Qui terram sudavit atque
fecundavit: quae fructus eius aialibus homi-
nibus largitur: qui caelum non solum pnci-
pales: sed etiam subsecquentes novit at-
que ordiat: qui lune statuit modum
suum: qui vias celestes atque terre-
stres locorum mutationibus pre-
bet. Qui humanis ingenijs que-
reant: etiam scientias artium varia-
rum ad adiuvandam vitam naturamque
coaccessit. Qui punctione maris et se-
mie ad adiutorium propagande plis
instituit: qui hominum certibus que-
focis et luminibus adhiberet ad fa-
cillimos usus: munus tamen ignis
indulgit. Ista sunt certe quod diis sele-
ctio nescio per quas physicas inspi-
rationes vir acutissimus atque doctis-
simus varro: siue quod alius de accepit:
siue quod ipse coniecit distribuere la-
boravit.

Scene. 2.

La. XXX

b Ecce
facit. In
ca. ondit
bris aug.
q. h. vno
do. r. q. eae
pno pnci
pio effecti
uo cooperat
oia q. i. pce.
dri ca. di
era sunt. m
nihilomi-
nus multa
agit p. cas
medias. h.
no oia h. q.
da imedia
te p. seipm.

Capitulu
XXXI

a Abe
b mus
eniz
eb illo re.
Inb ca. on
dit aug. q.
lis et quara
circa b omi

La. XXX
Ecce atque agit: vno
b ver de. Sz sic de de vbi
q. tot: nullis inclusus loci
nullis vinculis alligat: in nullas
partes seculis: ex nulla parte mutabi-
lis implens celum et terram presente po-
tencia: non absente natura: sic itaque
administrat oia quae creavit et etiam
ipsa proposita exercere: et agere mor-
tali. Quis enim nihil esse possit si-
ne ipso: non tamen sunt vlla quod
ipse. Agit autem multa etiam per angelos
sed non nisi ex seipso beatificat an-
gelos. Ita quis propter aliquas
causas hominibus angelos mit-
tat: non tamen ex angelis homines
sed ex seipso sicut angelos beati-
ficat. Ab hoc vno et vero deo vitam
speramus eternam. La. XXXI

Abemus enim ab illo pre-
b ter huiusmodi beneficia
que ex hac de qua non nul-
la diximus administratione na-
ture bonis malisque largitur: ma-
gnum et bonorum proprium magne
dilectionis indicium. Quamquam enim
quod sumus: quod vivimus: quod celum ter-
ramque conspicimus: quod habemus in

tem atque rationem: qua eum ipsum
qui haec omnia condidit inquira-
mus: nequaquam valeamus actioni
sufficere gratiarum: tamen quod nos
oneratos ob utrosque peccatis: et a
contemplatione sue lucis auctos
ac tenebrarum id est iniquitatis di-
lectione cecatos: non omnino de-
seruit. Adhuc nobis verbum suum
qui est eius unicus filius quo pro
nobis in assumpta carne nato at-
que passio: quanti deus hominem pre-
deret nosceremur: atque in loco sacri-
ficio singulari a peccatis omnibus
mundamur eiusque spiritu in cor-
dibus nostris dilectione diffusa:
omnibus difficultatibus superatis
in eternam requiem et contempla-
tionis eius ineffabilem dulcedinem
veniremus. Que corda: quod lingue
ad agendas ei gratias satis esse
contenderint. La. XXXII

De mysterium vite eterne
b ia inde ab exordio generis
humani per quodam signa et sacra-
menta typis congrua quibus obtulit per
angelos predicatum est. Deinde plus
hebreus in vna quanda republica
ca (que hoc sacramentum ageret)
congregatus est: vbi per quosdam
scientes: per quosdam nescientes id
quod ex adventu christi usque nunc et de-
inceps agit: pronunciat et veteru-
rum. Sparsa etiam postea eadem genere
per gentes propter testimonium scriptu-
rarum: quod eterna salus in christo futura predi-
cata est. Sed enim non solum prophetie que
in verbis sunt: nec tamen precepta vi-
tae que mores pietatisque conformant
atque illis litteris continent: verum etiam
sacra: sacerdotia: tabernaculum si-
ue templum: altaria sacrificia: cerimo-
nie: dies festi: et quicquid aliud ad eam
servitutem pertinet: quod deo debet: et
grece propria patria dicitur ea signi-
ficata et pronunciata sunt: quod propter eter-
nam vitam fidelium in christo et impleta cre-
duntur: et impleri cernimus et imple-
nda confidimus. La. XXXIII

Er hac religionem vnam et a-
p veram: potuit aperiri deos ge-
nitum et unum deum: quod dem-
ones: sed defunctorum occasio: aia-
rum vel creaturarum spiritum mundanarum

ne specialiter operatur
et vni per
vtra etna
pducere
piz sictor
capitulum

Capitulu
XXXII

a De
b my-
steri
vite eter
ne re. Inb
ca. aug. on
dit quom
steriu vite
eterne pul-
chrum et
hiberet ab
initio hui
ni generis
usque ad cr
stus fuit pre
nunciatur
et etiam figu-
rata multis
modis.

Capitulu
XXXIII

a Er
b hac
ergo re. in
b ca. huius
augustinus

b Quoru[m] sacra
 re ostendit quid
 culpam eorum q[ui]
 idola coluerit mul-
 tum aggravat. h[ic]
 aut multu[m] aggra-
 vat eorum culpa[m]
 q[uod] sacra eorum no[n]
 potuerunt redu-
 ci ad aliquas natu-
 rales causas. q[ui]
 sicut varro circa
 talem reductione[m]
 multum labora-
 ret et frustra. na[m]
 in quibusdam fa-
 bulis in theatro
 recitatis. et in qui-
 busda[m] delubro-
 rum id est templorum
 mysterijs hoc con-
 natus est facere
 yca que sunt tur-
 piter in theatro
 possent absolvi
 a culpa id est ex-
 culari. quia fie-
 rant in templo si-
 milita q[ui] suas cau-
 sas naturales s[ed]
 ipsum habebant
 et t[ame]n p[ro]pter hoc no[n]
 excusabatur thea-
 trum. imo potius
 damnabatur tem-
 plum. quia qua-
 lia fiebat turpis
 in theatro. talia
 etiam fiebant in
 templo et etiam tur-
 piora. vt supra li-
 bro. vii. ca. vii. di-
 ctum fuit. Si au-
 tem fuissent sacro-
 rum cause ille na-
 turales quas var-
 ro assignavit. vel
 etiam quecu[m]q[ue]
 alie naturales eri-
 am si ad deum ve-
 rum p[er]tinissent
 tunc culpam eor[um]
 aliquantulum miti-
 gassent. quaz eul-
 pam non inelle-
 ctam in sacris. a-
 liqua r[ati]one natu-
 rali. turpitudine et
 absurditas fece-
 rat. La. xliij
 a Ed p[er]tra i
 s venim[us] re
 : In hoc ca.

deos se putari cupientes: et
 quasi diuinis honoribus eis-
 de q[ui] scelestis acturpibus re-
 bus supba impuritate letan-
 tes: atq[ue] ad veru[m] deum con-
 uersionez humanis animis
 inuidentes. Ex quoru[m] ima-
 nissimo et ipsissimo d[omi]nari ho-
 liberat: cum credit in eum q[ui]
 p[ro]bit ad exurgendum tante
 humilitatis exemplum: qua[m]
 ta illi supbia cecideru[n]t. hinc
 sunt no[n] solum illi de quibus
 multa iam diximus: et alij at-
 q[ue] alij similes ceteraz gentiu[m]
 atq[ue] terraz: s[ed] etia[m] hi de quibus
 nu[n]c agim[us]: ta[m]q[ua]m in senatu de-
 orum selecti: sed plane sele-
 cti nobilitate criminu[m]: no[n] di-
 gnitate virtutu[m]. Quoru[m] sa-
 cra varro dum quasi ad natu-
 rales r[ati]ones referre conatur
 querens honestare res tur-
 pes quod his quadret et co[n]so-
 net: non potest inuenire: q[ui]a
 no[n] sunt ipse illoz sacro[rum] cau-
 se quas putat v[el] potius vult
 putari. Nam si non solum ip-
 se: veru[m] etiam quelibet alie-
 hui[us] generis essent: quis ni-
 hil ad deum verum vitamq[ue]
 eternamque in religione q[ui]
 renda est p[er]tineret: t[ame]n quali-
 cu[m]q[ue] de reru[m] natura reddita
 r[ati]one: aliquantulum mitigar[et]
 offensionem: qua[m] non intelle-
 cta in sacris aliqua velut tur-
 pitudine aut absurditas fece-
 rat: sicut in quibusdam thea-
 tro[rum] fabulis vel delubro[rum]
 mysterijs facere idem varro
 conatus est. Ubi no[n] theatra
 delubro[rum] similitudine absoluit
 s[ed] theatro[rum] potius similitudi-
 ne delubra damnauit: t[ame]n vt
 cu[m]q[ue] conat[us] e[st]: vt sensum hor-
 ribilibus rebus offensum ve-
 lut naturalium causarum ra-
 tione reddita deliniret.

Capitulum XXXIII

Ed contra inueni-
 mus sicut ipse vir
 doctissimus prodit
 dit d[omi]nime pompilij libri red

ditas sacro[rum] causas: nullo
 modo potuisse tolerari: nec
 dignas habitas que non so-
 lum lecte innotescerent reli-
 giosis: sed saltem scripture re-
 conderent in tenebris. Itaq[ue]
 em[er]it dicat q[uo]d in tertio hui[us] ope-
 ris libro: me suo loco dicturu[m]
 esse p[ro]miserat. Nam sic apud
 eu[m] de varronem legit[ur] in libro d[omi]n-
 cultu deo[rum]: terentius quida[m]
 cu[m] haberet ad ianiculu[m] fun-
 dum: et bubulcus eius iuxta
 sepulchru[m] nume pompilij tra-
 jiciens aratru[m] eruisset ex fra-
 libros eius vbi sacro[rum] in-
 stituto[rum] scripture erant cause:
 in vrbem p[ro]tulit ad p[ro]co[rum]. At il-
 le cum inspexisset principia:
 rem tantam detulit ad sena-
 tu[m]. Ubi cum primores quas-
 da[m] cas legissent: cur quicq[ue]
 in sacris fuerit institutu[m]: nu-
 me mortuo senat[us] assensus e-
 eosq[ue] libros tanq[ua]m religio[rum] pa-
 tres conscripti: p[ro]tor vt co[n]-
 bureret censuerunt. Cre-
 dat quisq[ue] quod putat immo-
 vero dicat quod dicendum
 suggesserit vesana conten-
 tio quilibet tante impietatis
 defensor egregius. Ad e ad-
 monere suff. ciat sacro[rum]
 causas a rege p[ro]pilio roma-
 no[rum] sacro[rum] institutore p[re]scri-
 ptas: Nec populo nec sena-
 tu: nec saltem ipsis sacerdo-
 tibus innotescere debuisse:
 Ipsumq[ue] numam pompili-
 um curiositate illi cita ad ea
 demonum peruenisse secre-
 ta. que ipse quida[m] scribe-
 ret vt haberet vnde legen-
 do commoneretur. Sed ea
 t[ame]n cum rex esset qui minime
 quecu[m]q[ue] metueret: nec docere
 aliquem: nec delendo vel q[ui]
 quo modo consumendo per-
 dere auderet. ita q[uod] scire ne-
 minem voluit: ne homines ne-
 faria doceret violare aut e-
 ruit ne demones iratos ha-
 bet: obruit vbi tutu[m] putauit:
 sepulchro suo p[ro]p[ri]e arat[us]

p[ro]bat aug[ustinus] illis q[uo]d
 dixerat i ca. p[er]cedē
 ti. s. q[uod] sacro[rum] gen-
 tiliu[m] n[on] s[un]t alij cae
 naturales. h[ic] at p[ro]
 bar p[ro] quodda[m] q[uo]d
 varro i li. d. cultu
 deo[rum] narrat. et
 az ipse aug[ustinus] se hoc
 narrat. s. li. ij. ca. ix. p[ro]miserat. et
 faci[us] b. ca. duo na[m]
 pa o d. libri q[ui] roma-
 ma sc[ilicet] rex roma-
 no[rum] scriptor a se oc-
 cultauerat. et de fa-
 ctos enat[us] p[ro] me-
 riones. Sed ubi
 ipm numam pom-
 piliu[m] re. Eoz que
 narrata sunt red-
 dit rationem.
 b. Na[m] sic apud
 cunde[m] re. Scien-
 dum q[uod] illud q[uo]d
 narrat hic aug[ustinus]
 stin[us]. narrat etia[m]
 titus iustus d[omi]n[us]
 lo macedonico li-
 bro. viij. valerius
 ho. li. j. sic narrat
 Si q[ui]e i agro lu-
 cu penit[us] scribe[re] s[un]t
 monet ianiculo
 cultoru[m] alit[er] ter-
 ra s[un]t sancto dua-
 bus arc[ibus] lapide-
 is rep[er]tis. in q[ui]z
 altera scriptura
 dicitur lib[er]os re-
 codros et latios
 vij. de iure ponti-
 ficum. torid[us]
 grecos d[omi]n[us] discipuli
 na sapie latinos
 magna diligētia
 asseruauerit. gre-
 cos ho. q[ui] ex aliq[ui]z
 p[er]te ad soluendaz
 religione[m] existima-
 bant ex ouere so-
 nar[is] peritius p[ro]t[us]
 vban[us] p[er] viciosa
 rios igne facto i
 conspectu popu-
 li cremavit. nolue-
 runt enim pasci
 vni quicq[ue] serui-
 ri in hac ciuitate
 quo animi domi-
 nu[m] a deo[rum] cultu
 auocarent. h[ic]
 valerius.

La. XXXV

Amr ipse
numa re.
In hoc ca
pi ostendit augu
stinus quod numa
ad eorum noticiam
perueniret que in
libris scriptis su
pradicis. Et fac
in hoc caplo tria
nam primo osten
dit quod ad eorum
noticias peruenie
rit. secundo qua
lis in eis scripse
rit. ibi. au ergo de
monum illic. re.
tertio quid circa
hec. et similia diu
na prouidentia fe
cerit. ibi. s3 occult
ta dei veri. re.
Primo vero do
cet quod numa rex
per hydromanti
am. id est diuina
tiones que in aqs
fit a demonibus
ea accepit. habuit
autem unum de
monem sibi fami
liarem que sepe se
crentis sibi consu
lebat de quo fictu
est qd coniuge ha
buit nympham qn
dam. id est deam
cuiusdam aque.
quam egeriam vo
cauerit eo qd aqua
egesserit. id est ex
portauerit. i qua
imaginē demōis
sibi apparentis vi
deret hanc egeriam
coluerunt roma
ni. vt patet qd ou
dium libro. iij. de
fastis dicentem.
quandā aquas eē
que egeria appel
latur vbi numa
nympham illius
aque solebat d re
bus ad diuinā p
tinentibus consu
lere. Titus vero
liur de vrbis ori
gine libro. j. dicit
numa instructus
disciplina terrena
id est tristi veterū
sabinozum. sumy

posse nō credēs. Senat^o autē
cū religiōes formidaret dā
nare maiorū: et ideo nume af
sentire cogere tur: illos tū li
bros tā puitiosos esse iudica
uit: vt nec obui rursus iube
ret: ne hūana curiositas mul
to vehemēt^o rēiā pditā qre
reret: s3 flāmīs aboleri nefan
da monumenta: vt quā necē
eē existimabāt sacra illa face
re: tollerabili^o errare^o causis
eorū ignorat: q3 cognitū ciui
tas turbare. La. XXXV
Amr ipse numa ad
quē null^o dei ppha:
null^o scūs angel^o mit
tebat: hydromantiā facere cō
pulsus ē. vt in aqua viderēt
imagies deoz vel poti^o ludi
ficatiōis demonū: a qb^o au
diret qd in sacris cōstitueret
atq3 obfuare dberet. Qd ge
nus diuinatiōis idē varro a
psio diē allatū: qd et ipm numā
et postea pythagorā phmvsū
fuisse cōmemorat: vbi adhi
bito sanguine etiā inferos p
hiberit suscitari: et necromantiā
grece dicit vocari. Que siue
necromantiā dicit id ipm est:
vbi vident mortuū diuinare.
Quib^o hec artib^o sūt ipsi vi
derint. Nolo em̄ dicere. has
artes etiā aū nri saluator^o ad
uentū in ipis ciuitatib^o gētiū
legib^o solere pphiberi: et pena
seuerissima vindicari. Nolo
inquā h dicerē: fortassis enī
talia tūc licebāt. hīs tū arti
dibus dicit sacra illa pōpili^o:
q3 rū sacroz facta pdidit: cās
obruit: ita timuit: et ipē qd di
dicit: quaz causarū pditos li
bros senat^o incendit. Quid
mibi g3 varro illoz sacroz ali
as nescio q3 cās velut physis
cas interpretat: qles si libri illi
habuissent: nō vtiq3 aruissent
aut et istos varronis ad cesa
rem pōntificē sc̄ptos atq3 edi
tos: p̄ses p̄sc̄pti sūt incendit
sent. Q3 g3 aqua egesserit. id
ē exportauerit numa pompi

lius: vñ hydromantiā faceret
iō nymphā egeriā coniugem
dicit habuisse: que admodū
in supradicto libro varronis
exponit. Ita em̄ solent res ge
ste asp̄sione mendaciorū in fa
bulas veri. In illa igitur hy
dromantia curiosissimus ille
rex roman^o et sacra didicit:
que in libris suis pontifices
haberent: et eozū causas q3
p̄ter se neminem scire voluit.
Itaq3 eas seozū scriptas se
cum quodā mō morificat: qñ
ita subtrahendas hominum
noticie sepeliendasq3 cura
uit. Aut g3 demonū illic tam
fozdidē et noxie cupiditates
erant conscripte: vt ex his
tota illa theologia ciuili et
iam apud tales hoies execra
bilis appareret: qd tam multa
in ipis sacris erubescēda su
sceperāt: aut illi omnes nihil
aliud q3 homines mortuū p
debant: quos tam prolixa tē
poris vetustas: et sere omnes
populi gentium deos imor
tales esse crediderāt. cū et ta
libus sacris idē illi demones
oblectarent: qui se colendos
pro ipis mortuis quos deos
putari fecerant: quibusdam
fallaciū miraculozū attesta
tionibus supponebant. Sed
occulta dei veri prouidentia
factū est: vt et pompilio ami
co suo illis conglutinati arti
bus quibus hydromantiā fe
ri potuit: cūcta illa confiteri
pmittiterent: et tñ vt mortu
rus incēderet ea pon^o q3 ob
rueret admonere nō pmitte
rent: qd ne immorescerēt: nec
aratro quo sūt eruta obfiste
re potuerūt: nec stilo varro
nis qd ea qd de hac re gesta sūt
in nram memoriā puenerūt.
Nō em̄ possunt: qd nō sinun
tur efficere. Sinunē autem
alto dei summi iustoz iudi
cio pro meritis eozum: quos
ab eis vel affligi tantum: vel
etiā subijci ac decipi iustū est

lavit autem se cū
dea egeria noctur
nos cōcursus ha
bere vt que de sa
cris dicit a popu
lo acceptarentur.
Hanc vero artes
terricas vocat hic
aug^o. hydroman
tiam vt necromā
tiam. que tamē ar
tes fuerit sub gra
ui pena prohibite
etiam ante aduent
um chasti. vnde
apuleius libro de
magia dēfēdit se
contra quendam
qui cum de necro
mantia accusauit.
Legit etiam. rj. ta
bularum qd diu ar
aduentum chasti
lare erant. artes
magice sicut dicit
cicero libro de re
publica prohibi
te fuerunt. et sup
plicium constitu
tum fuit his qui
illis artibus vte
rent. Ista hō ars
a peritis allata est
qua etiam et pyra
goras vsus ē. vñ
dicit valerius li.
vij. qd pythagoras
postq3 egyptum
petens. eozum sci
entiam didicit ad
perfas profectus
magicam artes p
cepit. Alie due p
tes huius capitu
li satis patent.

Liber

¶ veropnitiose vel a cultu vere diuinitatis
 aliene: ille lutere iudicare sint: hinc itelligi po
 rest: q cas maluit senatus incendere q̄s pom
 pilius occultauit: q̄ timere quod timuit: qui s̄
 audere nō potuit. Qui ergo nec felicem infu
 turo vitam: nec modo habere vult piam: tali
 bus sacris mortē querat eternam. Qui autē
 cū malignis demonibus nō vult habere socie
 tatem: nō superstitionē qua coluntur noxiam pri
 mescat: sed verā religionem qua produntur
 vincunt agnoscat.

Explicitus est liber septimus.

Incipiunt capitula libri octauis.

- i De questione naturalis theologie cū
philosophis excellentioris scientie di
scutienda.
- ii De duorum philosophorum generib⁹.
id est italico et ianico eorum auctorib⁹
- iii De socratica disciplina.
- iiii De precipuo inter discipulos socrate
platonis qui omnem philosophiā tri
plici pritione distinxit.
- v De theologia cum platonis pos
tissimum discendum sit: quorum
opinionum omnium philosophorum post
ponenda sunt dogmata.
- vi De platonis sensu in ea pte phi
sophie que physica nominatur.
- vii Quāto excellentiores ceteris in logi
ca. id est rationali philosophia plato
nici sint habendi.
- viii De etiam in morali philosophia plato
nici obrineant principatū.
- ix De ea philosophia que ad veritatē fi
dei christiane propri⁹ accessit.
- x Que sit inter philosophicas artes reli
giosi excellentia christiani.
- xi Unde plato illam intelligentiā potu
erit acquirere qua christiane sciētie
propinquauit.
- xii De etiam platonici licet de vno vero
deo bñ senserint multis tñ dijs sacra
facienda censuerint.
- xiii De sententia platonis qua diffiniuit
deos nō esse nisi bonos amicosq̄ vir
tutum.
- xiiii De opinione eorum q̄ rōnales animas
trium generū esse dixerunt. id est in
dijs celestibus: in demonibus aereis
et in hominibus terrenis.

- xv De neq̄ ppter aerea corpora: neq̄ p
per supiora habitacula demōes ho
minibus antecellunt.
- xvi Quid de moribus demonū apuleius
platonius senserit.
- xvii An dignū sit eos spiritus ab homine
coli a quoz vitijs etiam oporteat libe
rari.
- xviii Qualis sit religio in qua docet q̄ ho
mines vt commendentur dijs bonis
demonibus vti debeant aduocatis.
- xix De impietate artis magice que pa
trocinio vritur spirituum maligno
rum.
- xx An credendū sit q̄ dii boni libentius
demonibus q̄ hominibus miscē
tur.
- xxi An demonibus nuncijs et interpre
tibus dii vtantur falliq̄ se ab eis aut
ignorent aut velint.
- xxii De abijciendo cultu demonum cōtra
apuleium.
- xxiii Quid hermes trimegistus de idola
tria senserit: et vnde scire potuerit
superstitiones egyptias auferēdas.
- xxiiii Quō hermes patenter parentum su
orum sit confessus errorem quem ta
men doluerit destruendum.
- xxv De his que sanctis angelis et homini
bus possunt esse communia.
- xxvi De omnis religio paganorum circa ho
mines mortuos fuerit impleta.
- xxvii De modo honoris que christiani mari
tyribus impendunt.

Incipit liber octauus. La. I